

Fra soldat til mor

*En studie av morskap blant tidligere kvinnelige
FARC-stridende i Colombia*

Sofia Colorado Valencia

Masteroppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2019

© Sofia Colorado Valencia

2019

Fra soldat til mor - et studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-stridende i Colombia.

Sofia Colorado Valencia

<http://www.duo.uio.no/>

Print: Representralen, University of Oslo

Sammendrag

Forfatter: Sofia Colorado Valencia

Tittel: Fra soldat til mor - en studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-stridende i Colombia

Veileder: Nora Sveaass

Biveileder: Sigrun Marie Moss

Etter signeringen av fredsavtalen mellom FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) og den colombianske staten i 2016, har Colombia vært vitne til en ”babyboom” blant tidligere FARC-stridende kvinner. Denne studien ønsker i denne sammenhengen å bygge en forståelse for disse kvinnenes valg om å bli mødre nå, og hvordan kontekstene som kvinnene har levd i kan ha hatt en innvirkning på dette valget. Studien ser på hvilke refleksjoner kvinnene gjør seg rundt morskap og deres rolle som kvinner, både før de sluttet seg til FARC, under konflikten og nå som mødre i en postkonfliktkontekst. Dette vil bli diskutert med utgangspunkt i tidligere FARC-stridende kvinners egne vitneutsagn.

For å gjennomføre studien gjorde jeg et feltarbeid i Colombia i august, 2018. Jeg bodde en periode sammen med tidligere FARC-stridende kvinner i en reintegreringsleir, og gjennomførte da intervjuer med ni kvinner. De har alle blitt gravide under fredsforhandlingene, eller etter at fredsavtalen ble signert. Materialet har blitt analysert via en sosialkonstruksjonistisk forankret tematisk analyse.

Vi kan si at de tidligere FARC-stridende kvinnenes valg om å bli mødre kan tolkes på mange forskjellige måter. For mange har det vært en avgjørende faktor at de omsider har etablert seg på ett bestemt sted, gjerne med en partner de har ønsket å stifte familie med, og at de for første gang har fått muligheten til å bære frem et barn. Det faktum det ikke var tillatt for kvinnene å få barn under konflikten, og at de nå omsider har muligheten, kan ha hatt en innvirkning på økningen i antall graviditeter. Det er også grunnlag for å påstå at mange av kvinnene har valgt å få barn som en forpliktelse til fredsavtalen. Bevæpnet med et barn i armene ønsker de å fortsette kampen for fred. Deltakerne i studien knytter ”babyboom’en” blant tidligere FARC-stridende kvinner direkte til fredsavtalen, hvilken de betegner som muliggjørende for morskap.

Nøkkelord: Morskap, rolleendring, Colombia, FARC, gerilja, reintegrering, væpnet konflikt, borgerkrig, resosialisering, babyboom.

Abstract

After the FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) and the Colombian government signed a peace agreement in 2016, Colombia has witnessed a "baby boom" among female FARC ex-combatants. This study seeks to build an understanding of these women's choice to become mothers, and how the contexts in which these women have lived may have had an impact on this choice. The study looks at what reflections women make about motherhood and their role as women, before joining the FARC, during the conflict and now as mothers in a post-conflict context. This will be discussed on the basis of the testimonies of female FARC ex-combatants.

I conducted fieldwork in Colombia in August 2018. I lived with ex-combatants in a reintegration camp for a short period, conducting interviews with nine women. They have all become pregnant during the peace talks, or after the peace treaty was signed. The material has been analysed using a social constructionist-based thematic analysis.

There are several reasons why the female FARC ex-combatants who participated in my study choose to have children. For many, it has been a deciding factor that they have finally established themselves in one particular place, preferably with a partner they have wanted to start a family with, and that they, for the first time, have been given the opportunity to bring up a child. The fact that women were not allowed to have children during the conflict, and that they now have the opportunity, may have had an impact on the increase in the number of pregnancies. There are also grounds for claiming that many of the women have chosen to have children as a commitment to the peace treaty. Armed with a child in their arms, they want to continue the fight for peace. Participants in the study link the "baby boom" directly to the peace agreement, which they see as enabling motherhood.

Forord

Jeg ble gravid kort tid etter jeg valgte å skrive om dette temaet og presset for å gjennomføre denne masteroppgaven har minnet meg på min egen graviditet, fødsel, morsrollen og andre roller også. Jeg har opplevd mange nye situasjoner og følelser i det siste året. Naturen har minnet meg noen ganger på at jeg må ta det med ro, særlig i den perioden jeg var gravid. Jeg har følt meg utrolig glad, trist og engstelig, men jeg har alltid følt meg omringet og støttet av min familie og venner. Tusen takk.

Jeg vil takke organisasjoner og særlig deltakerne i denne studien; alle kvinnene jeg ble kjent med i prosessen med å samle inn mitt datamateriale. De åpnet seg for meg og fortalte meg om fortiden deres, om feil, angst, gleder, hemmeligheter og drømmer. Disse kvinnene fikk meg til å le, men det å høre gjentatte ganger på deres historier har også fått meg til å gråte flere ganger, i kanskje den viktigste og samtidig mest sårbare perioden i mitt liv – da jeg var gravid for første gang.

Jeg vil takke min kjære mann for hans ubetingede støtte, og for at han alltid har motivert meg til å fortsette, og ikke gi opp. Han har gitt meg ro i de øyeblikkene jeg får angst og ikke vet hva jeg holder på med i denne studien. Han har også lest, redigert og guidet prosessen fra begynnelse til slutt. Hans kjærlighet for sin familie og for Colombia har også inspirert meg.

Takk også til min veileder Nora Sveaass, som jeg beundrer for hennes bemerkelsesverdige arbeid for menneskerettigheter og overlevende av tortur og seksuelle overgrep. Hun inspirerer meg og er et forbilde. Hennes viktige bidrag og forslag har ført til at denne masteroppgaven har blitt formet til det den er nå. Takk også til min biveileder Sigrun Marie Moss, og hennes kloke kommentarer og innspill i siste ukene. Hun er utrolig flink og har bidratt til å heve oppgavens nivå.

Til min lille Tobias, som motiverer meg og gir meg mening i livet. Han minner meg på at vi må forsikre barn et sted i verden hvor de kan være elskede, fri, trygge og respekterte. Tusen takk!

Sofia Colorado Valencia
Medellín/Bergen, 2019

Forkortelser med oversettelser

Forkortelse	Spansk	Norsk
ARN	Agencia de Reincorporación Nacional	Det statlige reintegreringsbyrået
CNMH	Centro Nacional de Memoria Histórica	Det nasjonale minnemuséet
ETCR	Espacios territoriales de capacitación y reincorporación	Område for opplæring og reintegrering (reintegreringsleir)
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia	Colombias revolusjonære bevæpnede styrker
FARC-EP	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia - Ejército del Pueblo	Colombias revolusjonære bevæpnede styrker – Folkets hær
NSD		Norsk senter for forskningsdata
REK		De regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk
RNI	Red Nacional de las Víctimas	Det nasjonale nettverket for ofre
RUV	Registro Único de Víctimas	Det unike offerregisteret

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
Bakgrunn og relevans	2
Historisk kontekst.....	3
Teoretiske perspektiver	5
Kulturpsykologi	6
Rolleendring og identitet.....	7
Selvet.....	8
Kjønnsideidentitet.....	8
Morskapskap	10
Morskapskap og resiliens	11
Relevant forskning på temaet	13
Morskapskap blant stridende i El Salvador	13
Kvinnens rolle i FARC.....	15
Paramilitære mødre i Colombia	15
Metode.....	16
Rekruttering og utvalg.....	17
Feltarbeid	19
Intervju.....	20
Analyse	21
Forskningsetiske avveininger og hensyn	23
Analyse og resultater	25
Livet før FARC.....	26
Frihet gjennom våpen.....	26
Ønske om hevn	28
Ønske om likestilling.....	28
Livet under konflikten	30
Seksualitet.....	31
Avbrutt morskskap.....	32
Parforhold i FARC.....	33
FARC som familie.....	34
Reintegrering til det sivile liv	36
Morskapskap: Fra å bære et våpen til å bære et spedbarn	36

Eablering.....	38
Resiliens.....	40
Forsoning.....	42
Diskusjon.....	44
Fra soldat til mor	44
Krig er ikke forenlig med morskap	46
Fra barn til soldat	47
Hva kan vi lære av konflikten?.....	48
Videre forskning	49
Referanser	51
Vedlegg.....	55
Vedlegg 1: Informasjonsskriv til tidligere FARC-stridende	55
Vedlegg 2: Informasjonsskriv til nøkkelpersoner og	
organisasjonsrepresentanter.....	58
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring til tidligere FARC-stridende.....	61
Vedlegg 4: Samtykkeerklæring til nøkkelpersoner og	
organisasjonsrepresentanter.....	62
Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD	63

Introduksjon

Etter over 50 år med væpnet konflikt signerte den colombianske regjeringen og FARC en fredsavtale i 2016. FARC er kort for *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*, eller *Colombias revolusjonære væpnede styrker*, og frem til de la ned våpnene i 2016 var de den eldste aktive geriljagruppen i Latin-Amerika. De hadde dessuten en veldig høy prosentandel kvinner, mellom 20 og 40 prosent, avhengig av hvilken divisjon og tropp man så på (Herrera & Porch, 2008).

FARC-geriljaen befinner seg nå i en overgangsfase. De ønsker å oppnå andre sosiale roller, i en kontekst som er forskjellig fra den de har vært vant til å være i. De tidligere stridende skal nå reintegreres i samfunnet, hvilket i praksis innebærer å ta del i nye sosiale og politiske prosesser, samt å bli en del av utdanningssystemet og arbeidslivet. Mange av de tidligere geriljastridende kvinnene som ikke hadde muligheten til å få barn under konflikten, har nå valgt å bli mødre. Colombia har følgelig vært vitne til en "babyboom" blant disse kvinnene. Denne studien ønsker i denne sammenhengen å besvare følgende spørsmål: *Hvordan kan man forstå tidligere FARC-stridende kvinners valg om å bli mor, og hvordan kan kontekstene som kvinnene har levd i ha hatt en innvirkning på dette valget?*

Dette spørsmålet skal jeg besvare ved å se på hvilke refleksjoner kvinnene gjør seg rundt morskap og deres rolle som kvinner, med tilbakeblikk på sine liv før de sluttet seg til FARC, under konflikten, og i dag som mødre i en postkonfliktkontekst. Temaet vil bli diskutert med utgangspunkt i tidligere FARC-stridende kvinners egne vitneutsagn, innhentet ved hjelp av førstehåndsintervjuer gjennomført i Colombia i august 2018.

En stor andel av kvinnene som ble rekruttert til FARC har vokst opp i rurale områder. I følge Herrera & Porch (2008) var det for mange av disse kvinnene få muligheter på landsbygda, og det å bli gravid og få barn var det som identifiserte dem og fikk dem til å føle seg som kvinner. For mange unge kvinner med drømmer utover det å leve i et mannsdominert landbrukssamfunn som hustru og mor, viste det å bli rekruttert til FARC seg som en mulighet til å bryte ut av det som var forventet av dem. I FARC hadde kvinner en stor grad av likestilling og seksuell frihet, men dersom de ble gravide ble de tvunget til å ta abort. Dersom de ikke var villige til å ta abort, måtte de etterlate den nyfødte hos en slektning eller bekjent bare uker etter at barnet ble født (Herrera & Porch, 2008).

Studien av kvinners rolle i krig og i oppbygging av fred bør anses som et viktig tema hvor psykologer kan bidra med sin kunnskap. Historiene til kvinner som har tilhørt en

geriljagruppe fortjener også å bli fortalt og studert. Overgangen fra å være en kvinnelig geriljastridende til å bli reintegrert i samfunnet innebærer en stor atferds- og rolleendring som det er interessant å studere. Formålet med denne studien er å bidra til å bygge en forståelse for tidligere FARC-stridende kvinners valg om å bli mødre, og følgelig bidra med argumentasjon for hvorfor det har vært en "babyboom" blant disse kvinnene.

Bakgrunn og relevans

Det å snakke om kjønnsperspektiver i Colombia innebærer ikke bare kampen for å øke kvinners deltakelse i politikk og i andre sektorer, selv om dette også er viktig. Man må også tenke på hva det betyr for kvinner å bygge et fredelig samfunn og på hvordan diskusjonen om likestilling er viktig for å endre verdiene i et samfunn. Denne studien handler om å bidra til å øke forståelsen av hva morskap betyr i en postkonfliktkontekst, men også om å forstå hvordan kvinner på forskjellige måter kan bidra til fredsprosjektet. Jeg håper at studien også kan bidra til å øke oppmerksomheten rundt viktigheten av inkludering av kvinner i fredsprosessen og i oppbyggingen av den.

Det å ha deltatt i krig er en viktig hendelse i en kvinnes liv. Det samme kan sies om det å bli mor. Ifølge Palomar (2005) er morskap noe som alle kvinner vurderer på et eller annet tidspunkt i deres liv, enten som en mulighet eller som noe som er forventet av dem. Det kan anses som et personlig valg eller som en offentlig sak. Uansett vil det å bli mor innebære viktige biologiske transformasjoner og psykologiske forandringer for en kvinne.

I et land som er i overgangen fra krig til fred vil det være nødvendig å ta hensyn til hvilken kontekst morskap blir til, samt i hvilken kontekst kvinnene lever (Ramírez, 2011). Palomar (2005) peker på at det er essensielt å ta hensyn til flere faktorer som gir morskap en spesiell betydning og den subjektive opplevelsen av det å bli mor. Hun sier at disse faktorene blant annet er ekstrem fattigdom, befolkningsregulering, tradisjoner, offentlige reguleringer i alle sektorer, etc. I den colombianske konteksten vil det i tillegg være viktig å ta hensyn til tilstedeværelsen av væpnede grupper, seksuell og reproduktiv helsepolitikk, samt brudd på rettighetene til kvinner og barn. Ifølge Ramírez (2011) er det gjennom garantier for likestilling og respekt for menneskerettighetene at morsrollen kan sees på som en mulighet og ikke som en skjebne.

Det finnes forskjellige tilnærminger som prøver å forklare den colombianske konflikten og dens kompleksitet. Den colombianske konflikten var også det som interesserte meg da jeg ville gjøre denne studien, med et særlig fokus på å forstå bakgrunnen for at kvinnene som tidligere hadde kjempet i FARC nå ønsker å bli mødre. Rose (1998) hevder at

menneskene ikke er det evige grunnlaget for historie og kultur, men heller at det er en historisk og kulturell produksjon. Han snakker om hvordan menneskene i praksis er blitt forstått og hvordan de oppfører seg med tanke på deres kriminelle handlinger, deres helse og sykdom, deres familieforhold, deres militære rolle, og så videre. Denne studien vil se på hvordan tidligere FARC- stridende kvinner forstår sine livserfaringer og måten de har konstruert og endret sin identitet på, som en konsekvens av omfattende sosiale og kulturelle transformasjoner.

Ifølge Buss & Schmitt (2011) er graviditet, fødsel og amming biologiske faktorer som handler om kjønn. Palomar (2005) argumenterer for at kjønn kan sees som et sett med symbolske strukturer av hva det betyr å være mann eller kvinne i vårt samfunn og i vår tid. Ut ifra en kulturpsykologisk tilnærming anses konstruksjonen av kjønn som noe som utvikles i interaksjonen mellom et individ og verden. I tråd med dette hevder Skjelsbæk (2001) at ulikheter mellom feminitet og maskulinitet er en konstruksjon av egne meninger og at kjønnsidentitet er det som skiller et individ fra annet. Det kan derimot ikke forstås utenfor de kulturelle kontekstene. I kulturpsykologien analyserer man også måter menneskene gir mening til sine erfaringer på. Shweder (1990) sier at mennesker finner mening gjennom ressurser i deres sosiokulturelle omgivelser. Kvinnene som i mange år var i FARC-geriljaen er også en del av det colombianske samfunnet. De kan nå bidra med sin kunnskap i en forsoningsprosess som er mulig takket være en fredsavtale. Dette muliggjør oppbyggingen av en større forståelse, ved å binde sammen kvinnenes livserfaringer fra før de sluttet seg til FARC, under konflikten, og etter at fredsavtalen ble signert.

Historisk kontekst

Borgerkrigen i Colombia har siden 1958 forårsaket mer enn 8,4 millioner ofre, hvorav rundt 1 million har blitt drept. Cirka halvparten av ofrene (4,17 millioner) er kvinner (RUV, 2018). Over syv millioner av ofrene er internt fordrevne flyktninger (CNMH, 2017). For å forstå konteksten til denne oppgaven er det også viktig å presentere en kort gjennomgang av grunnlaget for konflikten i Colombia.

Siden koloniseringen tidlig på 1500-tallet har Colombia hatt en historie preget av voldelige konflikter. Dersom man skal studere grunnene for at FARC-geriljaen ble opprettet, må man se på politiske og historiske hendelser og konsekvensene av disse helt tilbake til begynnelsen av 1800-tallet, da Colombia løsrev seg fra Spania. Ifølge Molano (2000) eskalerte bøndenes misnøye og de interne stridighetene i landet rundt midten av 1900-tallet. Reformistiske bønder og deres støttespillere begynte å gjøre motstand mot rike landeiere.

Den katolske kirken, storbønder og andre konservative allierte støttet landeierne, og de organiserte seg som *det konservative partiet*. Deres politiske motpol ble opprettet som *det liberale partiet* og bestod hovedsakelig av bønder og deres støttespillere (Molano, 2000).

Årene mellom 1948 og 1958 var preget av mange voldelige sammenstøt, bedre kjent som *La Violencia*. Man regner med at over 300 000 colombianere mistet livet i denne perioden. I 1958 kom de to partiene til politisk enighet om å dele makten. Den underliggende konflikten, som i hovedsak dreide seg om urettferdig fordeling av land, ble til tross for den politiske avtalen ikke løst og volden som hadde eskalert på landsbygda fortsatte. Senere samme år ble FARC opprettet, med formål å kjempe bøndernes kamp mot den urettferdige landfordelingspolitikken, korrupsjon og de makthavendes likegyldighet til deres lidelser. (Molano, 2000).

Man regner gjerne etableringen av geriljagrupper som starten på den blodige borgerkrigen i Colombia. Da FARC ble etablert var det som en motreaksjon til urettferdigheten i samfunnet og den antidemokratiske regjeringen som forårsaket den. Statens manglende forhandlingsvilje overfor de fattige bøndene, samt deres totale mangel på empati for deres situasjon, gjorde at FARC ikke så noen annen utvei enn væpnet revolusjon og en egen militærstyrke ble til. FARC-geriljaen forble liten og isolert frem til 1970. I 1982 hadde de vokst til å bli en liten hær på 3000 medlemmer (Molano, 2000). Den ble da omorganisert og de la til bokstavene "EP" – Ejercito del Pueblo, eller "folkets hær" på norsk. FARC-EP omtales likevel bare som FARC på folkemunne og i de aller fleste tilfeller, og jeg vil følgelig fortsette å bruke forkortelsen "FARC" for å omtale organisasjonen i denne oppgaven. I 1985 anerkjente FARC vedtekter som formelt sidestiller kvinner i geriljaen på lik linje med menn (Herrera & Porch, 2008).

Til tross for at FARC i begynnelsen ikke ville finansiere sin krig mot staten ved hjelp av narkotikahandel, så ble etter hvert dyrkingen og prosesseringen av coca-blader med formål å produsere og selge kokain en viktig inntektskilde. Andre hyppig brukte finansieringsmetoder var kidnapping av sivile, utpressing, væpnede ran og tyverier. Finansieringen var også viktig for at de kunne utvide sine styrker. De rekrutterte både kvinner og menn, men også barn ned i meget ung alder (Molano, 2000). På slutten av 90-tallet hadde FARC vokst til mellom 15 000 og 18 000 stridende. Disse hadde hovedsakelig blitt rekruttert i rurale områder og små landsbyer. Utover 2000-tallet økte den colombianske hæren sin innsats mot FARC, og med støtte fra USA gjennom programmet *Plan Colombia* klarte de å svekke FARC betydelig (Herrera & Porch, 2008).

Selv om det tidligere har blitt signert flere fredsavtaler mellom staten og andre geriljagrupper i Colombia, og det også tidligere har vært flere forsøk for å komme i dialog med FARC, var det først under president Juan Manuel Santos (2010-2018) at man fikk et gjennombrudd i fredsforhandlingene. En fredsavtale ble signert i 2016, og Santos ble samme år tildelt Nobels Fredspris for sin innsats for å skape fred i landet (Norad, 2018). I 2018 ble Iván Duque valgt som ny president i Colombia og det forventes at den nye regjeringen vil jobbe for fred, rettferdighet, oppreisning og forsoning. Selv om deler av fredsavtalen ennå har til gode å bli oppfylt, har antall dødsfall gått ned. Fra fredsavtalen ble signert og frem til 2017 ble det ifølge CERAC (2018) ikke rapportert nye dødsfall i kamp. Ifølge Indepaz (2019) ble imidlertid 226 sosiale ledere og menneskerettighetsforkjempere drept i 2018, og siden fredsavtalen ble signert har 123 tidligere FARC-stridende blitt drept (FN, 2019). Den colombianske fredsavtalen består av seks punkter: integrert landsbygdsutvikling, politisk deltakelse, konfliktens slutt, løsning på problemet med illegale rusmidler, ofrene, og gjennomføring, verifisering og godkjenning. En del av avtalen handler om kvinners rolle og om viktigheten av at de inkorporeres i denne prosessen.

Mange tidligere FARC-stridende oppholder seg for tiden i reintegreringsleire (ETCR – Espacios Territoriales de Capacitación y Reincorporación). Dette er territorier for opplæring og reintegrering der tidligere FARC-stridende befinner seg i en overgangsfase til det sivile liv. Disse områdene er drevet av staten gjennom ARN (det statlige reintegreringsbyrået). Det er frivillig å være på slike steder, og staten har opprettet dette tilbudet slik at tidligere FARC-stridende kan få tilgang til reintegreringstilbudet som tilbys av de forskjellige kommunene, samt for å bidra til at de integrerer seg i de omkringliggende områdene. Det er særlig kvinner og menn som har valgt å stifte familie etter at fredsavtalen ble signert som bor i reintegreringsleirene, og ifølge intervjuene jeg gjennomførte i én av leirene har mange av dem valgt å få barn der.

Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere teoretiske aspekter og relevant forskning knyttet til min problemstilling om de tidligere FARC-kvinnenes valg om å bli mor. Kulturpsykologi og identitetsteorier knyttet til selvet, kjønn, morskap og resiliens, har vært viktige i utformingen og utviklingen av mitt tema; fra soldat til mor. Disse teoretiske perspektivene vil presenteres som overordnede teorier for oppgaven, med det formål å bygge opp en sammenheng for en forståelse av en såkalt babyboom blant de tidligere

geriljastridende. Jeg ønsker samtidig å beskrive de kontekstene som kvinnene har levd i og hvordan disse har hatt en innvirkning på valget om å bli mor. Analysen og de resultatene jeg senere legger frem baserer seg på kvinnes egne refleksjoner og utsagn om morskap, om livserfaringene som har formet deres identitet og roller, og om rolleendringen de nå går igjennom. For å kunne sette kvinnes refleksjoner inn i en større sammenheng vil det derfor være viktig å presentere noen begreper og overordnede teorier knyttet til kulturpsykologi og identitet. For å forstå deres roller som kvinner både før de sluttet seg til FARC, under konflikten og nå som mødre i en postkonfliktkontekst vil det også være nødvendig å presentere ulike teoretiske kjønnsperspektiver.

Shweder (1990; 2015) hevder at mennesker har sin egen subjektivitet og sinn, så vel som evne til å tenke, vite, føle, ønske og vurdere ting som gode eller dårlige, og i møtet med sosiokulturelle omgivelser kan man bruke kunnskap som man allerede besitter. Ifølge Shweder (2015) har menneskene også en egenskap til å ta på seg forskjellige roller. Dette avhenger av hvor man befinner seg og hva som er forventet at et bestemt individ gjør. Kulturpsykologi defineres derfor som en disiplin som studerer ulike mentaliteter hos bestemte personer (Shweder, 2015). Ifølge Shweder (1990) er målet til kulturpsykologi blant annet å forstå, integrere og organisere ulike kulturelle representasjoner av selvet, samfunnet og naturen. Ved å forstå det subjektive ved individets intensjoner kan dette oppnås. Dette vil utdypes ytterligere nedenfor.

Kulturpsykologi

For å kunne forstå morskap blant tidligere FARC-stridende kvinner må man også forstå den colombianske konteksten, så vel som kvinnes tradisjoner, verdier og kultur. Shweder (1990) hevder i artikkelen *Cultural Psychology - What is it?* at den menneskelige eksistensielle usikkerheten er et premiss for kulturpsykologien. Kulturpsykologi er også basert på oppfatningen om såkalte intensjonelle formede verdener. Prinsippet om den menneskelige eksistensielle usikkerheten påstår at mennesker allerede ved fødselen (eller kanskje tidligere) har et sterkt ønske om å finne mening. Shweder (1990) sier at de finner mening gjennom ressurser i deres sosiokulturelle miljø. Prinsippet bak intensjonelle formede verdener er at subjekt og objekt, praktikanter og praksis, mennesker og sosiokulturelle miljøer gjennomsyrrer hverandres identitet, og ikke kan analyseres som to forskjellige og uavhengige variabler. Deres identiteter er avhengige av hverandre. Ifølge Shweder (1990) er et sosiokulturelt miljø en intensjonell verden fordi dens eksistens er ekte, faktisk og kraftfull, men bare så lenge det eksisterer et fellesskap av personer, og hvis tro, ønsker, følelser,

hensikter og andre mentale representasjoner som er orienterte mot den, og dermed påvirket av den.

I kulturpsykologien snakker man om psykisk pluralisme. Dette peker på at studiet av normal psykologi er studiet av flere psykologier (mentaliteter, subjektiviteter) og ikke bare studiet av én eneste eller enhetlig grunnleggende psykologi for alle menneskene i verden (Shweder, 2015). Man kan si at kvinnene som var i FARC-geriljaen alle hadde forskjellige mentaliteter. Kulturpsykologi studerer også ulike mentaliteter, med tanke på det som folk vet, tenker, ønsker, føler og verdsetter, og er motiverte til å gjøre, gjennom det å være medlem i en kjent gruppe som har en historie og en idé om hva de vil (Shweder, 2015). I dette tilfellet dreier det seg om FARC og kvinnene som var en del av denne gruppen.

Bruner (1998) hevder at kulturpsykologi er en fortolkende disiplin. Objektivitet er de reglene som mennesker henvender seg til når de skaper betydninger i kulturelle kontekster. Disse kontekstene er alltid praktiske og det er derfor nødvendig å stille spørsmål ved hva folk gjør og forsøker å gjøre i en bestemt kontekst. Ambisjonen til kulturpsykologi er ikke å benekte biologien, tvert imot vil den vise hvordan menneskets sinn og liv gjenspeiler kulturen og historien til både biologiske og fysiske ressurser. Ikke engang den mest grundige analyse av den menneskelige tilstanden kan gi mening uten å bli tolket i lys av den symbolske verdenen som utgjør menneskets kultur (Bruner 1998). I min studie tar jeg hensyn til hvordan synet og livene til FARC-stridende gjenspeiler den kulturelle og historiske konteksten i Colombia, og på hvilken måte disse gjennomsyrrer hverandres identitet på.

Rolleendring og identitet

De kontekstene som kvinnene har levd i har formet deres identitet, og deres roller som kvinner og nå som mødre. For å kunne bygge en forståelse for de valgene de har tatt, må man også forstå hva som ligger bak. I denne sammenhengen er selvet en nøkkelkomponent. Winnicott (1960, i Skolnick & Warshaw, 2013, s. 25) definerer selvet som kjernen i psyken. Det kan forstås som en vedvarende følelse av ens egen personlighet, til tross for at man utvikler seg både biologisk og psykologisk. Ifølge Shweder (1990) kan ikke identitet og selvet skilles fra hverandre. Selvet er følelsen av bevissthet og agency og dermed senter for individets erfaringer. Det guider individets holdninger og måten han eller hun tilpasser seg forskjellige miljøer på (Markus & Kitayama, 2010). Det handler om å bygge en forståelse for kvinnenens valg om å bli mødre, og gir oss dermed teoretiske synspunkter som vil hjelpe meg å analysere deres refleksjoner senere i oppgaven.

Selvet. I løpet av livet vil et individ stå overfor forskjellige situasjoner som kan skape forandring. En slik situasjon kan for eksempel være overgangen fra barn til tenåring, fra tenåring til voksen. Erikson (1994) kaller disse overgangene for små identitetskriser som gjør det mulig for selvet å modne, samt at de gir individet mulighet til å skape sin egen identitet. Identiteten er i følge Pichon-Rivière & Pampliega de Quiroga (2009) et produkt og en videreføring av hva man er og har vært, og at man dessuten er et produkt av de forventningene samfunnet har til en. I denne sammenhengen vil det være viktig å forstå hvordan de sosiale interaksjonene som studiens deltakere har erfart har hatt en innvirkning på deres valg om å bli mor.

I følge Pichon-Rivière & Pampliega de Quiroga (2009) er det ønskelig for individet med et uavhengig og sterkt selv. Dersom konfliktene i utviklingen forblir uløste kan det føre til at følelser og holdninger som individet drar med seg påvirker hvordan man senere i livet konfronterer utfordrende situasjoner. Det kan være med på å forklare bakgrunnen for at noen av kvinnene følte hevnløst, og derfor sluttet seg til FARC. Et sterkt selv vil derimot gjøre at individet stoler på seg selv og på andre, samt at det vil være i stand til å både anerkjenne andre og til å evaluere seg selv. Kvinnene i min studie er for tiden i en overgangsfase, fra å være geriljastridende til å bli mor. Det er relevant for studien å også forstå hvordan tidligere overgangsfaser i deres liv kan ha påvirket dem.

Kjønnsidentitet. Skjelsbæk (2001) sier at kjønnsidentitet kan forstås på ulike måter. *Eksistensialismen* mener for eksempel at menn er fundamentalt forskjellige fra kvinner, og at forskjellene hovedsakelig er biologiske. På den andre siden finner man *konstruksjonismen*, som mener at det å være kvinne eller mann er avhengig av hvor man befinner seg. Ifølge Ramírez (2011) avhenger det også av hvilken plass sted han eller hun opptar i de forskjellige identitetskategoriene som etableres i et samfunn, som for eksempel kjønn, alder, etnisitet, sosial klasse, religion og opprinnelse.

Psykologer har utviklet ulike tilnærminger for å studere kvinner og kjønn. En evolusjonpsykologisk tilnærming sier at man kan forvente forskjeller mellom kvinner og menn i de områdene der de historisk sett har opplevd ulike adaptive problemer. Gjennom menneskets evolusjonshistorie vil de også ha hatt lignende adaptive problemer, og de kan i disse områdene forventes å være like (Buss & Schmitt, 2011). I motsetning til menn, har kvinner i løpet av menneskets historie møtt adaptive problemer knyttet til graviditet, fødsel og amming (Buss & Schmitt, 2011). Evolusjonpsykologi og mainstream psykologi er blant annet opptatt av å studere mentale strukturer og prosesser som er så bredt distribuert at de

kjennetegner den normale psykologiske funksjonen til alle mennesker. Denne psykologien er for eksempel opptatt av å lete etter opprinnelsen til kjønnsforskjeller i empiriske "bevis" (Marecek, 2001). Dette kan være grunnlaget for fremstillingen av diskriminerende diskurser som homofobi og sexisme, men det kan også være grunnlaget for det som produserer gode eller dårlige kategorier i forhold til de kjønnsrollene som menn og kvinner opptar (Palomar, 2015).

Skjelsbæk (2001) argumenterer for at biologiske forskjeller, innenfor en *eksistensialistisk* tilnærming, blir en faktor som forklarer den maktposisjonen som menn har og at den er relatert til deres natur og til deres identitet. I motsetning er definisjonen av kvinner knyttet til morskap, og det forventes av dem at de er omsorgsfulle og hjemme med barna. Ifølge Palomar (2005) ser det ut til at morskap gjenspeiler både motsetninger og kjønnsidealene i vårt samfunn. Dette er noe som påvirker kvinners erfaringer som et resultat av tradisjoner, vaner, praksis og fremstillinger av hva en kvinne skal være. Hun argumenterer for at kjønnsdiskurs er det som gjør det mulig å identifisere et individ med en samfunnsrolle og ikke omvendt. Det vil si at kjønnsdiskurs har eksistert før et individ kommer til verden og at det tildeles et sted i samfunnet på forhånd. I denne sammenhengen skal menn og kvinner gjøre det de fra naturens side og historisk sett er gode på (Skjelsbæk, 2001).

En annen tilnærming som brukes til å forstå kjønn og kjønnsidentitet er *sosialkonstruksjonisme*. Det fokuserer på sosial interaksjon, interaktive prosesser og språklige praksiser som strukturerer forholdet mellom kvinner og menn og deres samspill med verden, som er oppfattet i konstant endring (Marecek, 2001; Skjelsbæk 2001). Ut ifra denne tilnærmingen er ulikheter mellom femininitet og maskulinitet en konstruksjon av egne meninger som skiller et individ fra et annet (Skjelsbæk 2001). De kan derimot ikke forstås utenfor de kulturelle kontekstene. Ifølge Palomar (2005) kan kjønn sees som et sett med symbolske strukturer av hva det betyr å være mann eller kvinne i vårt samfunn og i vår tid, som avgjør fenomenet, både subjektiv og kollektiv sett.

De etablerte forskjellene mellom sosialkonstruksjonisme og eksistensialisme kan hjelpe oss med å forstå konstruksjonen av femininitet i en krigskontekst, så vel som ulike kjønnsdimensjoner ved fred og konflikt. Til tross for at man bruker ulike begreper, er man enige om at fokuset bør være på kvinners erfaringer i krig (Skjelsbæk, 2001). I eksistensialismen vil man påstå at kvinner fra naturens side er gode på å finne fredelige løsninger. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv ser man derimot på hvordan femininitet og maskulinitet oppstår i en krigskontekst, og man vil undersøke hvordan man kan endre de

verdiene, hierarkiene, og den atferden som fører til krig (Skjelsbæk, 2001). Skjelsbæk (2001) oppfordrer til en kombinasjon av eksistensialisme og sosialkonstruksjonisme for å forstå kjønnsidentitet.

I studiet av hvordan kvinners sosiale identitet skapes, peker man særlig på spesifikke hendelser som indikerer overgangen fra å være en jente til å bli en moden kvinne (Skjelsbæk, 2001). Det å bli gravid og deretter mor er ansett som en viktig hendelse som representerer denne overgangen. Det å bli mor er også et grunnleggende aspekt av feminitet. Dersom en jente deltar i krig, vil dette også bli ansett som en viktig hendelse i utviklingen fra jente til kvinne. Ifølge Skjelsbæk (2001) må dette imidlertid forstås i en krigskontekst. De personlige endringene som en kvinne opplever etter deltakelse i krig varierer mye fra person til person, og de kan for eksempel oppleves som depresjon og desintegrasjon. For andre kan krigserfaringene øke deres selvtillit (Skjelsbæk, 2001).

Ifølge Skjelsbæk (2001) kan man konkludere med at kvinner ikke nødvendigvis er fredelige fra naturens side. Når det kommer til disposisjonen for krig, kan man si at det ikke finnes noen forskjell mellom kvinner og menn. For å unngå krig i fremtiden vil det derfor være viktig å endre det strukturelle verdssystemet og gi adgang til kvinner i områder som tradisjonelt sett har blitt dominert av menn, som for eksempel politiske maktstillinger eller høytstående stillinger i militære organisasjoner.

Morskap. Det å bli mor er en vesentlig overgang i livet som betydelig påvirker en kvinnes identitet (Stern, 1995). Denne overgangen innebærer at kvinner må tilpasse seg nye roller og krav. Med tanke på tidligere FARC-stridende kvinner som har blitt mødre, vil det være viktig å se hvordan de opplever denne overgangen. Stern (1995) går i boken *The Motherhood Constellation* inn på fire temaer som går igjen når en kvinne blir mor. Han legger vekt på at utviklingen av morskap ikke er universell og at disse temaene må analyseres innenfor historiske epoker og kulturer, hvilket igjen spiller en viktig rolle for hvordan disse psykologiske effektene samhandler med hverandre. Det vil derfor være nyttig for min studie å se på hvordan konteksten, de kollektivistiske verdiene som FARC levde etter, og kvinnenens selvopplevelse kan ha hatt en innvirkning på måten morsrollen oppleves. Stern (1995) deler opp temaene på følgende måte;

1. *Liv-vekst*: Kan hun opprettholde barnets liv og vekst? Denne fasen handler om hvorvidt moren har evnen til å ta sin naturlige plass i utviklingen av arten, kulturen og i sin familie.

2. *Følelsmessig engasjement*: Kan hun tilpasse seg, beskytte og støtte sitt barn? Winicott (1957, i Stern, 1995, s. 176) kalte dette for en tilstand av *Primary Maternal Preoccupation*. Moren utvikler de første månedene av babyens liv en høy grad av følsomhet og hun går inn i en tilstand der hun intenst forsøker å identifisere og lese babyens behov.

3. *Støttende omgivelser*: Hvordan blir andre mødre viktige og hvem skal hun få hjelp av? Farsfiguren og samfunnet generelt spiller viktig rolle i denne fasen. Moren trenger å føle seg omringet og støttet, og uten denne formen for støtte blir morsfunksjonen vanskelig.

4. *Identitetsomorganisering*: Vil hun kunne forandre sin egen identitet for å tillate og tilrettelegge for disse nye funksjonene som nybakt mor? Denne nye identiteten krever mentalt arbeid, og hun må gjenopplive og reaktivere forholdet til sin egen mor eller andre morsfigurer hun har hatt. Dette vil skape en identifikasjon, hvilket i noen tilfeller kan oppstå som negative forbilder. Når moren ser tilbake på fortiden vil hun like fullt gjenoppleve sine første leveår, og finne seg selv i nåtiden som mor og preget av nye erfaringer.

Jeg legger særlig vekt på Sterns (1995) tre siste temaer i min analyse, og knytter der begrepene opp til FARC-kvinnenes refleksjoner rundt morskap.

Morskap og resiliens. FARC-stridende har gjennom livet opplevd mange ulike møter med motgang. Resiliens kan derfor være en faktor som hjelper oss med å forstå betydningen av morskap blant noen av kvinnene som har blitt mødre etter signering av fredsavtalen. Resiliens er definert som "en dynamisk prosess som omfatter positiv tilpasning innenfor konteksten av betydelig motgang" (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000, i McLean & Pasupathi, 2009). Resiliens handler om å klare seg bra til tross for opplevelser av relativt høy risiko. Rutter (1987) sier at resiliens innebærer en modifisering av en persons respons på risikosituasjonen. Det vil si at en person kan være resilient på et tidspunkt, men ikke på et annet, eller være resilient mot noen stressorer, men ikke mot andre. I en faresituasjon vil noen personer overgi seg og andre vil unnsnippe situasjonen. Resiliens er derfor sett som et fenomen som delvis skyldes sårbarhet og delvis beskyttelsesprosesser, i hvilke det oppstår en katalytisk endring av en persons respons på risikosituasjonen.

Beskyttelsesprosesser er begrepet som brukes når fokuset er på faktorer som motvirker risikoen, når prosessen innebærer en endring i livsløpet fra risiko til tilpasning, og når beskyttelsesmekanismene ser ut til å være forskjellige fra sårbarhetsmekanismene. Det vil si at fokuset bør være på mekanismene som involverer endringer i livsløpet. Beskyttelse er vesentlig for å forstå måten folk håndterer endringene i livsløpet på, og med tanke på hva de gjør i stressende og vanskelige omgivelser (Rutter 1987).

Rutter (1987) går inn på fire mekanismer som beskytter individer fra psykologiske risikoer assosiert med motgang:

1. *Reduksjon av konsekvensene av risikoen*: Psykologiske studier hevder at *inokulasjon* mot stress best kan gis ved kontrollert eksponering for stress i omstendigheter som er gunstige for vellykket mestring eller tilpasning. Livet vil uunngåelig inneholde møter med former for stressorer og motgang. Det er ikke realistisk å tro at et barn kan skjermes fra slike møter. Barnet skal heller beskyttes gjennom emosjonell støtte. Barn som for eksempel blir oppdratt av foreldre med alvorlige psykiske lidelser kan utvikle sosiale bånd med andre familiemedlemmer, samt med folk utenfor familien, og dette vil også bidra til å redusere konsekvensene av den nevnte risikoen.

2. *Reduksjon av negative kjedereaksjoner*: Det er verdt å merke seg at den beskyttende funksjonen ikke bare bor i enkeltindividet. Indre egenskaper påvirker også andre folks reaksjoner, da de kan være relevante for den underliggende sårbarheten i mennesket. Denne mekanismen ligger i samspillet mellom barn og verden, og ikke bare i individet.

3. *Selvfølelse og mestringstro*: Det er bevist at en veletablert selvfølelse av egenverdi vil fungere som en beskyttende mekanisme. Det vi si at en selvsikker person lettere kan takle livsendringer på en positiv måte. Det er tre typer erfaringer som er fremtredende når man snakker om selvfølelse og mestringstro. Den første er *personlige relasjoner*. Barn som fra tidlig alder opplever en sikker tilknytning med omsorgspersoner, vil utvikle en høy grad av selvfølelse. Den andre er *vellykkethet i oppgaveløsning*. Det å gi barn flere muligheter til å ta ansvar viser seg å bidra til læring av effektiv mestring og problemløsningsferdigheter. Den siste erfaringen kan uttrykkes som *vendepunkter*, og viser til at endringene i en persons liv er et resultat av nye erfaringer som potensielt kan sees på som vendepunkter i et individs liv. Når et barn begynner på skolen vil det eksempelvis oppstå nye situasjoner i form av utfordringer i gruppeforholdene. Suksess i sosiale relasjoner og vellykkethet i oppgaveløsning kan potensielt endre en persons livsforløp til å bli mer tilpasningsdyktig.

4. *Muligheter*: Denne beskyttelsesmekanismen kan sees i sammenheng med *vendepunkter*. En upriviligert tenåringsmor kan for eksempel ha en tendens til binde til seg de samme motgangsmønstrene som fra sin egen barndom. Hun vil også ha en tendens til å finne en partner med de samme vanskelige omstendighetene. Det å derimot utsette morskapet vil øke muligheter til å få andre erfaringer og til å utvide sitt sosiale nettverk, og dermed også utvalget av potensielle ekteskaps partnere. Dette vil igjen bidra til økt selvfølelse, og har en klar sammenheng med stabilitet i ekteskapet.

Relevant forskning på temaet

I dette kapittelet vil jeg presentere tre forskningsarbeider som er relevante for min oppgave. Disse studiene er valgt ut fordi de handler om kvinners rolle i væpnet konflikt. Helt konkret ser jeg først på en studie om kvinner som tok del i borgerkrigen i El Salvador, og om hvordan de reflekterer rundt morskap og seksualitet. Etter denne konflikten var det også en økning i antall fødsler og jeg kan derfor dra en klar parallell til min egen studie. De to andre studiene handler om kvinners rolle i henholdsvis FARC-geriljaen og i de paramilitære styrkene i Colombia. Det å se på funnene i disse studiene, hjalp meg med å bygge en forståelse for situasjonen til deltakerne i min studie før jeg reiste til Colombia for å gjennomføre feltarbeidet. De tre studiene bidrar også med viktig kunnskap om kvinners rolle i krig, og har hjulpet meg med å bygge opp min egen argumentasjon for hvordan kontekstene som tidligere FARC-stridende kvinner har levd i har hatt en innvirkning på deres valg om å bli mødre etter at de la ned våpnene.

Morskap blant stridende i El Salvador

I artikkelen *Motherhood and sexuality in times of war: The case of women militants of the FMLN in El Salvador* (Vázquez, 1997) hevdes det at kvinner fra både urbane og rurale strøk deltok i betydelige roller i borgerkrigen i El Salvador mellom 1981 og 1992. Det anslås at kvinner utgjorde 60 prosent av dem som ga logistisk støtte til FMLN (El Frente Farabundo Martí por la Liberación Nacional), og at 30 prosent av deres væpnede soldater var kvinner. Datamaterialet er basert på dybdeintervjuer med 70 tidligere kvinnelige FMLN-stridende og 14 intervjuer med FMLN-lederne. Vázquez (1997) forteller at borgerkrigen i El Salvador endte med signering av en fredsavtale i 1992, og at kvinner som var i FMLN i ettertid opplevde store endringer med tanke på deres opplevelser av det å være kvinne, spesielt med tanke på roller og aktiviteter i den offentlige og private sfæren, og på deres praksis og forventninger til seksualitet og graviditet.

En indirekte effekt av borgerkrigen i El Salvador var at det ble sådd tvil om formålet med seksualitet var morskap, og kvinner fant ut at de kunne kontrollere sin egen fertilitet. Samtidig følte de at deres rett til å bli mødre ble brutt, fordi de følte seg tvunget av kommandørene til å bruke prevensjonsmidler. Dette bidro til en av de sterkeste opposisjonene til den tradisjonelle kvinnelige identiteten i El Salvador; plikten til å få barn. Disse kvinnene vokste opp etter normen om at de bare kunne ha én seksuell partner og at de måtte være trofaste mot hverandre. Disse forventningene ble sterkt undergravet under krigen, særlig blant stridende kvinner som gang på gang ble gravide.

Dette presset på seksualitet og reproduksjon hadde imidlertid ikke samme innvirkning på menn, noe som forsterket ideen om at det var kvinner som måtte lide konsekvensene av å ha ubeskyttet sex. I noen tilfeller ble morsrollen underordnet oppgavene til bevegelsen, men de to rollene var ikke forenlige. Uansett fortsatte kvinnene å tro at de kunne få barn når krigen var slutt, uten å stille spørsmål ved deres ønske om å bli gravide. Det var også noen kvinner som fikk barn under krigen, men de måtte forlate dem for å kunne delta i kampene videre. Da krigen tok slutt ønsket naturligvis disse kvinnene å finne igjen barna de måtte forlate.

Ifølge Vázquez (1997) viser det høye antallet fødsler etter at fredsavtalen ble signert at morskap var et viktig mål for kvinnene som deltok i kampene. I løpet av etterkrigstiden prøvde FMLN-kvinner å gjenoppbygge båndene mellom dem selv og barna som de hadde vært separerte fra i årevis. Dessverre viste FMLN seg uvillige til å hjelpe til med å løse konfliktene som oppstod mellom kvinnene som kom tilbake fra krigen, deres barn og kvinnene som var deres omsorgspersoner. De nektet å hjelpe til med å støtte utviklingen av nye former for forhold mellom mennesker, da de tradisjonelle formene hadde vært gjennom en krise. Dette var en av de mest beklagelige manifestasjonene av deres manglende bekymring for følelsene til kvinnene som hadde kjempet med dem (Vázquez, 1997).

Ifølge Vázquez (1997) forstod kvinnene at endringene i deres seksuelle og reproduktive omstendigheter var et produkt av krig, og de vurderte også disse opplevelsene som subjektive og private. Dermed lyktes de ikke i å bruke dem som en mulighet til å stille spørsmål ved tradisjonelle kjønnsnormer. Dette fremhever svakheten i FMLNs politikk, som la mer vekt på ødeleggelsen av en undertrykkende orden enn på å skape nye verdier og måter å leve på. Hovedkonsekvensen av dette er at mange tidligere FMLN-medlemmer benekter eller forvrenger sine opplevelser under krigen. Andre føler sterkt på en skyldfølelse. Disse reaksjonene ble verre etter at krigen tok slutt, da det konservative synet på seksuell helse og kvinners reproduktive rettigheter har vunnet frem i det salvadoranske samfunnet.

I artikkelen hevdes det at kvinners situasjon ikke har endret seg så radikalt siden krigen som enkelte påstår. Tvert imot har det blitt vanskeligere for disse kvinnene å erkjenne sine krigsopplevelser, samt for samfunnet å anerkjenne kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter. Ifølge Vázquez (1997) trenger kvinnene som var i FMLN etiske, ideologiske og politiske referanser for å forstå sine egne erfaringer på en positiv måte, for å forstå krisen de har overlevd, for å bekrefte sin egenverd og for å se en mening med livet.

I studien fra El Salvador ser vi blant annet viktigheten av å integrere kvinner i oppbyggingen av fred, og å respektere kvinners valg om å bli mødre. Morsrollen kan utføres på forskjellige måter, men kvinner må ha politiske og sosiale garantier for å kunne utføre den på en god måte. Dette har direkte paralleller til min egen studie, med tanke på at fredsavtalen har gitt kvinnene den sosiale tryggheten de trenger for å kunne velge å bli mødre.

Kvinnens rolle i FARC

I studien 'Like going to a fiesta' – the role of female fighters in Colombia's FARC-EP fokuserer Herrera & Porch (2008) på kvinners rolle i FARC-geriljaen. Herrera & Porch (2008) hevder at FARC ikke kunne ha overlevd som opprørsgruppe på landsbygda uten kvinners deltakelse, og at deres organisasjon ikke kan forstås uten også å se på de sosiale, taktiske og operasjonelle rollene som kvinner besatt. På landsbygda i Colombia finnes det få muligheter til å gå på skole, barna må jobbe fra tidlig alder, og vold i familien og misbruk av barn er vanlig. FARC ble derfor for mange jenter fra rurale områder en vei ut og en mulighet til å følge andre ambisjoner. Dette valget hadde likevel også en høy pris: for å lykkes i FARC ble de nektet å bli mødre, og de var nødt til å bruke prevensjonsmidler. Dette var i tråd med geriljaens moral, hvor kjærligheten til revolusjonen må være større enn kjærligheten til et barn (Herrera & Porch, 2008).

Herrera & Porch (2008) mener at mannsjåvinisme er et iboende problem i alle hærer og væpnede grupper, og at selv revolusjonære organisasjoner i Colombia gjenspeiler denne kulturen. Imidlertid følte kvinnene at rollene og funksjonene de hadde i FARC ga dem status og respekt.

Paramilitære mødre i Colombia

I studien *Madres combatientes o la afirmación de la figura de la "buena madre"* (Krigende mødre eller bekreftelsen på rollen til den "gode moren") refererer Ramírez (2011) til de sosioøkonomiske grunnene som førte til at mødre valgte å delta i de paramilitære gruppene i Colombia, bedre kjent som AUC (Autodefensas Armadas de Colombia). Ramírez (2011) hevder at de fleste av disse mødrene ble sett på som krigsarbeidere for å oppfylle sin morsrolle ved å beskytte og kjempe for sine barn. Kvinnene deltar i krigen for å oppfylle funksjonene og verdiene som er knyttet til denne måten å utføre morsrollen på. De hadde ingen politiske eller ideologiske begrunnelser for å delta i krig. Deltakerne i studien forklarer årsakene til å delta i krigen ut fra sine individuelle erfaringer og forsvarer sin tilknytning til

AUC med mangelen på muligheter i arbeidsmarkedet. Betalt arbeid i AUC gjør derimot at de kan forsørge og holde sine barn i live.

I artikkelen drøfter Ramírez (2011) betydningen av morskap gjennom historien og fokuserer på å forklare morsrollen i en postkonfliktkontekst i et colombiansk samfunn hvor det er vanskelig å se en tydelig overgang fra krig til fred. Hun konkluderer med at det for å oppnå en fredelig stat er nødvendig å skape et land med sosial rettferdighet, likestilling, med frihet til å utøve sin egen kultur, og hvor menneskers rettigheter blir respektert. Dette inkluderer også seksuelle og reproduktive rettigheter, der det å bli mor er et valg og ikke en plikt, og hvor man som mor har høy nok grad av sikkerhet og beskyttelse til å kunne føle verdighet i morsrollen og skape trygghet for sine barn.

Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for metoden jeg har brukt for å gjennomføre denne studien. Et av målene med undersøkelsen var å forstå hvordan tidligere FARC-stridende kvinner reflekterer rundt valget om å bli mødre etter signering av fredsavtalen, hvilket har ført til en "babyboom" i reintegreringsleirene hvor de nå befinner seg. Én av utfordringene som dukket opp da jeg valgte dette temaet, var at det finnes lite kunnskap eller informasjon fra lignende studier. Dette ga meg derfor muligheten til å gjennomføre et feltarbeid i Colombia.

Jeg har, gjennom arbeidet med denne undersøkelsen, ønsket å bidra til kunnskapen om disse kvinnenes erfaringer og om hvordan de så på og ga mening til egne liv før de sluttet seg til FARC, under konflikten og nå som mødre i en postkonfliktkontekst. Jeg måtte derfor velge en datainnsamlingsmetode som tillot dette. Jeg valgte å gjennomføre kvalitative intervjuer. Datamaterialet i denne studien består følgelig av førstehåndsintervjuer med ni tidligere FARC-stridende kvinner, gjennomført i Colombia i august 2018. Datamaterialet er analysert med bruk av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006).

Undersøkelsen jeg har gjort er forankret i sosialkonstruksjonismen (Burr, 2015). Et sosialkonstruksjonistisk rammeverk fokuserer på måten en kultur konstruerer en sosial virkelighet på og på hvilke implikasjoner dette har for opplevelsene og den sosiale praksisen til mennesker. Mødrene jeg har intervjuet snakker om sine livserfaringer og reflekterer rundt sine roller som mødre og kvinner. Med bruk av dette perspektivet var det mulig å forstå den pågående sosiale konstruksjonen av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-stridende i

Colombia, og hvordan disse mødrene oppfatter verden i en bestemt kontekst som er formet av en sosial interaksjon i deres bestemte samfunn.

Rekruttering og utvalg

Utvalget av deltakere består først og fremst av tidligere FARC-stridende kvinner som alle ble gravide etter at fredsavtalen ble signert eller under fredsforhandlingene. For å få en best mulig bakgrunn til å forstå den kvinneverken som knyttes til morskap, og hvordan kontekstene som kvinner har levd i har hatt en innvirkning på valget om å bli mødre, gjennomførte jeg også bakgrunnssamtaler med organisasjonsrepresentanter og andre nøkkelpersoner som har jobbet med tidligere FARC-stridende kvinner, samt med flere FARC-kvinner som ikke var mødre. Gjennom den informasjonen jeg fikk fra nøkkelpersonene kunne jeg lettere rekruttere deltakerne til min undersøkelse. Jeg tok først kontakt med FOKUS (Forum for kvinner og utviklingsspørsmål) i Norge, som satte meg i kontakt med FOKUS i Colombia. De hadde, sammen med Fundación Oriéntame, gjennomført noen brigader med tidligere FARC-stridende under fredsforhandlingene og etter at FARC la ned sine våpen, med fokus på seksuell og reproduktive helse. Fundación Oriéntame er en organisasjon som tilbyr medisinske tjenester, med særlig fokus på kvinners helse og seksualitet.

Et par uker før jeg reiste til Colombia fikk jeg dessuten vite at det juridiske fakultetet ved UIO hadde fått besøk av en kvinne som hadde vært kommandant i FARC. Jeg tok derfor kontakt med fakultetet og fortalte om min studie, og de ga meg hennes e-postadresse slik at jeg selv kunne kontakte denne kvinnen. Hun satte meg i kontakt videre med flere kvinner som var en del av FARC sitt politiske parti. Før jeg reiste til Colombia avtalte jeg intervjuer med FOKUS Colombia, Fundación Oriéntame, FARC sitt politiske parti, og med en universitetsprofessor som leder et pedagogisk prosjekt kalt *La Mesa de Paz* (fredsrundbordet), hvilket er rettet mot å reintegrere tidligere FARC-stridende. Da jeg kom til Colombia gjennomførte jeg bakgrunnssamtalene med representanter fra de nevnte organisasjonene. Dette hjalp meg til å kunne forstå konteksten kvinnene levde i, og det ga meg et godt grunnlag både når det gjaldt å rekruttere kvinner, og en bedre forutsetning til å kunne forholde meg sensitiv og etisk til de temaene jeg ønsket å ta opp med kvinnene i reintegreringsleirene.

Jeg måtte også ta hensyn til at situasjonen i Colombia er i stadig endring og at sikkerhetssituasjonen kan være et tema i de områdene hvor tidligere FARC-stridende nå befinner seg. Jeg fikk en kontakt gjennom FARC sitt politiske parti, som tipset meg om en

person jeg kunne kontakte i en ETCR (Espacios territoriales de capacitación y reincorporación) reintegreringsleir. Hun var leder i en av reintegreringsleirene, og jeg avtalte med henne og den andre lederen der at jeg kunne komme og tilbringe én uke med dem for å gjennomføre intervjuene. Det at jeg fysisk reiste dit selv bidro til å bli kjent med og til å bygge opp tillit, for dermed å senke deres barriere for å la seg bli intervjuet. Det var også nyttig for meg å observere interaksjonen mellom menneskene som bor i en ETCR.

Det å åpne seg for en ukjent person er ikke enkelt. Da jeg kom til reintegreringsleiren tenkte jeg at det i første omgang var viktig å bli kjent med mødrene, vise dem en positiv og empatisk holdning og hvis mulig, skape en slags kontakt med dem før jeg begynte med intervjuene. Det å være kvinne selv og også gravid, slik jeg var i denne perioden, bidro nok i mange situasjoner til at vi kunne bryte isen ved først å snakke litt om vanlige ting som kan oppstå under svangerskapet.

Når det gjelder antall deltakere forholdt jeg meg til anbefalinger, utviklet av blant annet Braun & Clarke (2013), om et utvalg på minimum seks og maksimum femten personer for den type undersøkelse jeg ønsket å gjennomføre. Som nevnt tidligere tenkte jeg at det i tillegg ville være viktig for min undersøkelse også å gjennomføre bakgrunnssamtaler med sentrale personer eller organisasjonsrepresentanter. Totalt i mitt feltarbeid intervjuet jeg ni tidligere FARC-stridende kvinner. De bor alle i samme reintegreringsleir, og de fleste av dem hadde vært en del av den samme divisjonen eller troppen i geriljaen. Alle hadde også blitt gravide etter signering av fredsavtalen eller under fredsforhandlingene.

Kvinnenes alder var mellom 27 og 45 år. Tre av dem var single og seks var i samboerskap. Tre av dem var i andre trimester av svangerskapet og seks hadde barn. Fire av barna var mellom null og 12 måneder gamle, og to var mellom ett og tre år. Kvinnene hadde sluttet seg til FARC da de var i alderen 11 til 16 år. Tre av dem hadde ikke fullført grunnskole, og to hadde fullført. Én gikk for tiden i 9. klasse og én hadde universitetsutdanning. Etter signeringen av fredsavtalen har to av dem fullført videregående skole, tre går i 9. klasse, én går i 10.klasse og to studerer og har fullført grunnskolen.

Sosiodemografisk informasjon					
Alder	Sivil status	Barns alder	Alder ved rekruttering til FARC	Utdanningsnivå ved rekruttering til FARC	Utdanningsnivå nå, etter signering av fredsavtalen
30-35 år	Singel	Gravid	15 år	5. klasse	Fullført videregående skole
25-30 år	Samboerskap	Gravid	15 år	4. klasse	Går i 9. klasse
30-35 år	Samboerskap	Spedbarn 0-1 år	11 år	4. klasse	Skal begynne å studere igjen
25-30 år	Samboerskap	Gravid	14 år	9. klasse	Går i 9.klasse
25-30 år	Singel	Spedbarn 0-1 år	15 år	5. klasse	Går i 9.klasse
35-40 år	Samboerskap	Spedbarn 0-1 år	16 år	1. klasse	Går i 10. klasse
30-35 år	Samboerskap	Spedbarn 0-1 år	17 år	3. klasse	Studerer
30-35 år	Singel	Barn 1-3 år	13 år	5. klasse	Fullført videregående skole
40-45 år	Samboerskap	Barn 1-3 år	16 år	Universitets- utdanning	Høyere utdanning

Tabell 4.1: Sosiodemografisk informasjon om deltakerne

Jeg gjennomførte i tillegg bakgrunnssamtaler med to organisasjonsrepresentanter og en professor, og jeg gjennomførte to gruppesamtaler med totalt åtte kvinner fra FARC sitt politiske parti. Disse bakgrunnssamtalene blir ikke brukt til analyseformål. De er derfor heller ikke en del av feltarbeidet og jeg trekker ikke ut funn fra disse samtalene, med unntak av noen få sitater fra den ene gruppesamtalen med kvinner fra FARC sitt politiske parti. Denne samtalen kan derfor regnes som støttemateriale til min analyse. Jeg intervjuet også én nybakt far som var tidligere geriljastridende, men valgte å ekskludere intervjuet da jeg kun vil fokusere på kvinner som har deltatt i krig, og fordi det under intervjuet kom frem at hans samboer ikke hadde vært FARC-stridende. Da jeg selv kommer fra og har vokst opp i Colombia, gjennomførte jeg alle intervjuene selv. Det kan ha hatt betydning for innsamlingen av datamaterialet at deltakerne hadde muligheten til å berette sine historier og betraktninger på morsmålet sitt, til en som har forståelse for kulturen og situasjonen deres, til tross for at jeg strengt tatt overfor kvinnene også er en utenforstående.

Feltarbeid

Det å ha tilbringe noen dager i en reintegreringsleir ga meg mulighet til å observere interaksjonen mellom tidligere FARC-stridende, samt å bli kjent med FARC sin historie, kvinnenes forventinger, kultur, disiplin og felleskap, blant annet.

Da jeg skulle intervjuere mødrene ga de uttrykk for at de hadde hatt stor pågang av organisasjoner, journalister og andre utenforstående i reintegreringsleiren. Gjennomføringen av intervjuene med mødrene ble derfor noe mer utfordrende enn først antatt. Situasjonen var preget av at det var mye usikkerhet og kanskje liten tillit til mennesker som kommer utenfra. Som tidligere beskrevet hadde det gått nesten to år siden fredsavtalen var blitt signert, og det var klart at implementeringen av avtalen dessverre ikke var blitt gjennomført slik den burde. Dette kan ha ført til at noen av de tidligere FARC-stridende ikke stoler på andre, og at de mister tillit til hvordan situasjonen kommer til å utvikle seg for dem.

Intervju. Mødrene som deltok i min studie fikk utdelt et informasjonsskriv (vedlegg 1) og en samtykkeerklæring (vedlegg 2) som de som ønsket å delta i studien signerte. Deretter stilte jeg noen spørsmål om deres sosiale og demografiske bakgrunn (se tabell 4.1 under). Intervjuene ble gjennomført som en åpen samtale hvor kvinnene snakket fritt om sine livserfaringer. Underveis spurte jeg om temaer som var relevante for å gi svar på mitt forskningsspørsmål. Jeg måtte være åpen på hvordan samtalen tok form, og jeg ble ikke styrt av en intervjuguide selv om jeg hadde forberedt nøyaktige spørsmål på forhånd (vedlegg 1).

Jeg gjennomførte semistrukturerte intervjuer, da de gir struktur og samtidig tillater fleksibilitet. Det var da viktig å kjenne temaene som man skulle igjennom godt, slik at de likevel blir dekket dersom det flyter litt ut (Smith, 2015). Etter anbefaling fra Smith (2015) bør intervjuene gjennomføres uten forstyrrelser og med respondenten alene, da det kan dukke opp sensitive temaer under samtalene. I mitt tilfelle ble de fleste mødrene intervjuet i deres egne hjem. Enkelte hadde derfor små barn i nærheten. Disse barna var mellom fem måneder og halvannet år gamle og fedrene var ikke hjemme da jeg intervjuet mødrene. Det å ha små barn i nærheten gjorde at intervjuene av og til ble avbrutt, og det kan også ha hindret disse mødrene i å snakke om vonde opplevelser foran sine barn. Til tross for at dette er en faktor som kunne hatt betydning for datainnsamlingen, føler jeg at kvinnene i stor grad åpnet seg for meg.

Intervjuene ble tatt opp på lydbånd og transkribert, inklusiv betydelige pauser. Intervjuene med tidligere FARC-stridende mødre og gravide varte omtrent én time hver. Etter at jeg var ferdig med hvert enkelt intervju, noterte jeg informasjon som jeg syntes var relevant å huske når jeg skulle begynne med transkriberingen, som f.eks. hvor intervjuet fant sted, hvem som var til stede, om det skjedde noe spesielt i løpet av intervjuet, hvilke utfordringer jeg følte dukket opp under intervjuet og hva slags følelser intervjuet vekket i meg. Jeg utførte transkriberingen av lydfilet selv. Denne prosessen var også viktig for analysen

av datamaterialet, da det ga meg anledning til å bli enda bedre kjent med historiene. Det å høre lydfilene på nytt, bidro til å øke forståelsen av emosjonelle uttrykk og pauser.

Sitatene som brukes i analysen ble oversatt fra spansk til norsk. Dette innebar i noen tilfeller at jeg måtte endre litt på ordlyden av det deltakerne sa, slik at det også ville gi mening på norsk. Bakgrunnssamtalene med organisasjonsrepresentanter og nøkkelpersoner ble også transkribert av meg, men brukes kun som bakgrunnsmateriale, med unntak av én av gruppesamtalene med kvinner fra FARC sitt politiske parti som brukes som støttekilde i analysen.

Analyse

Etter nøye vurdering falt valget på tematisk analyse som den metoden som passet best til mitt forskningsprosjekt, med tanke på formålet for studien og datainnsamlingsprosessen. Denne analysemetoden gir fleksibilitet og kan brukes innenfor et bredt spekter av tilnærminger til kvalitativ forskning (Clarke & Braun, 2014). Tematisk analyse gjør det mulig å identifisere og rapportere temaer innenfor data. Et tema skal fange et viktig aspekt av dataene (Braun & Clarke 2006). Jeg har brukt Clarke og Braun (2006) sine seks faser for tematisk analyse, for å bearbeide og bruke den innsamlede datamaterialet:

Fase 1: Bli kjent med datamaterialet. Denne fasen begynte da jeg gjennomførte intervjuene, hørte på lydopptakene og transkriberte de ni intervjuene jeg hadde gjennomført med mødrene. Jeg gikk også tilbake til lydopptakene og lyttet til dem mens jeg leste transkriberingen for å sjekke grammatikken, slik at det deltakerne sa ikke skulle miste mening. I denne fasen skrev jeg også ned ideer som dukket opp og som kunne brukes i den neste fasen.

Jeg ga også pseudonymer til deltakerne, med den hensikt ikke å skape en for stor distanse mellom leseren av studien og kvinnene. Ved å bruke vanlige colombianske navn på deltakerne, i stedet for å kalle dem deltaker 1, deltaker 2, etc., personifiserer man kvinnene og man gir dem en slags identitet. Med tanke på hvordan særlig de colombianske mediene har dehumanisert FARC-medlemmer de siste tiårene, tenkte jeg at det var viktig ikke å skape ytterligere distanse til deltakerne gjennom min studie. De ni kvinnene fikk pseudonymene Ana, Johana, Camila, Sara, Bibiana, Clara, Tatiana, Marta og Sonia.

Fase 2: Initial koding. I denne fasen gikk jeg igjennom alle de transkriberte intervjuene og markerte med farge og med en kommentar det som jeg syntes var relevant og som ga svar på mitt forskningsspørsmål. Når det kommer til koding skal det hjelpe oss med å gjenkjenne nøkkeltemaer. Jeg brukte et "hva/hvem-system" (Watts, 2014) for koding, som

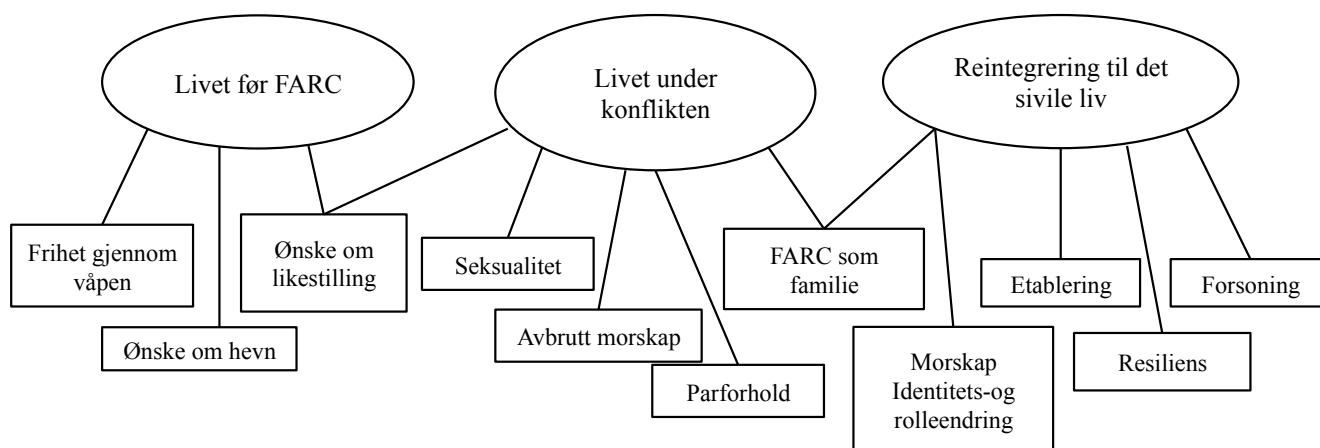
hjalp meg til å forstå spesifikt hva deltakerne snakker om, samt hvordan deltakerne forstår og konstruerer det de snakker om. Dette tillot meg å identifisere betydelige undertemaer i dataene, og dermed omorganisere de spesielle egenskapene til det nye temaet. Det å dele opp dataene i temaer og undertemaer bidrar til at publikum bedre forstår studien. Etter anbefaling av Braun & Clarke (2006) markerte jeg også de utsagnene som kunne være aktuelle å bruke i analysen, men som jeg tvilte på viktigheten av. Jeg limte alle utdragene inn i et nytt dokument.

Datautsagn	Kodet for
”(...) faren min sa at han ikke ville la meg gå på skolen fordi jeg var kvinne og fordi kvinner alltid lot seg bli gravide og sånn, men i FARC var det ikke slik. Der fikk vi alle de samme mulighetene og vi ble alle behandlet likt.”	Ønske om likestilling
”(...) se for deg FARC eller en hvilken som helst organisasjon med barn. Hva gjør man for eksempel i strid? Nettopp derfor brukte vi prevensjon. Vi var en revolusjonær hær, en hær hvor vi verken hadde planer eller ønske om ha familie eller noe i den retning.”	Seksualitet
“Jeg ser på babyboomen som betydningsfull fordi den representerer livet, motivasjon til å se fremover, men det representerer også fortsettelsen av vår historie. (...) barna vil være fredsforvaltere og garantister for vårt prosjekt på lang sikt.”	Morskap

Tabell 4.2: Eksempel på initial koding

Fase 3: Søke etter temaer. I denne fasen sorterte jeg de forskjellige kodene i potensielle temaer, for å se hvordan de forskjellige kodene kunne kombineres for å danne en kategori eller et overordnet tema. Jeg brukte også et visuelt hjelpemiddel, i form av et temakart (Braun & Clarke, 2006) for å gjøre sorteringsprosessen enklere.

Fase 4: Revidere temaene. I denne fasen gikk jeg gjennom alle utdragene for hvert tema og vurderte om de hadde en sammenheng, slik at datamaterialet innenfor hvert tema ga mening og at det var klare og identifiserbare forskjeller mellom temaene (figur 4.1).

Figur 4.1: Endelig temakart om overgangen fra å være stridende kvinne i FARC til å bli mor

Fase 5: Definere og navngi temaer. I denne fasen definerte og reviderte jeg temaene som er presentert i min analyse. Utdragene fra intervjuene skal klare å fange essensen om hva hvert tema handler om. Alle temaene bør ha en systematisk sammenheng og fortelle en historie som skal bidra til å gi svar på mitt forskningsspørsmål. I denne fasen ga jeg også endelig navn til hvert tema slik de fremstår i analysen.

Fase 6: Skrive ut den endelige teksten. Først etter å ha utarbeidet alle temaene begynte jeg å skrive ut den endelige teksten, som da utgjør den analytiske fortellingen og argumentene som besvarer mitt forskningsspørsmål.

Forskningsetiske avveininger og hensyn

Før jeg reiste på feltarbeid fikk jeg godkjenning av NSD, Norsk Senter for Forskningsdata, (vedlegg 3) til å behandle personopplysninger i prosjektet, basert på deltakernes samtykke (vedlegg 2). Deltakerne ble informert om prosjektet, hvordan data ville bli behandlet, hvordan jeg oppbevarer og behandler deltakernes opplysninger, hvilke rettigheter de har, hvem som sitter som ansvarlig for prosjektet og hvem de kan kontakte dersom de vil trekke seg. Jeg informerte også om at opplysningene vil være konfidensielle og at de ville anonymiseres. Etter å ha gitt informasjon og fått bekreftelse på at de ville delta i studien, fylte informantene ut en samtykkeerklæring som består av spørsmål om deltakelse i studien, om lagring av opplysninger, om at enkelte opplysninger vil kunne brukes til å publisere en vitenskapelig artikkel, og om at det ikke skal være mulig å gjenkjenne deltakerne.

Det å bygge opp tillit og skape empati blant deltakerne er en viktig del av datainnsamlingen, men det er ikke det eneste viktige. Ifølge Brinkman & Kvale (2005) innebærer det å være en etisk, kvalitativ forsker med gode evner mer enn respekt og omsorg for deltakerne. For å være en etisk og faglig kvalitativ forsker bør man ta hensyn til den kulturelle konteksten i sin forskning. Jeg måtte derfor under intervjuet være oppmerksom for å kunne håndtere maktrelasjoner som eventuelt kunne ha oppstått. Jeg måtte også være bevisst på asymmetriske relasjoner, da deltakernes rolle kun var å svare på mine spørsmål, og det var jeg som bestemte hva som var viktig å ha med, og hvordan deltakernes vitneutsagn ble tolket og rapportert i henhold til min forskningsinteresse.

Jeg møtte på enkelte utfordringer i innsamlingen av datamaterialet. Jeg følte for eksempel i noen intervjuer at noen av deltakerne ga veldig korte svar på enkelte spørsmål. Jeg hadde jo ofte et ønske om at de skulle fortelle mer, men jeg lurte samtidig på hvor mye jeg burde følge opp dersom svarene deres var kortfattet. Andre deltakere fortalte om vanskelige episoder de hadde opplevd og jeg måtte være oppmerksom da det ikke var min oppgave å gå inn i samtaler de kanskje kunne oppfatte som en samtale med en hjelper.

Til tross for at noen svarte litt kort og andre utviklet svarene mer, fikk jeg mye og vesentlig informasjon, og det ingen tvil om at disse historiene har hatt en innvirkning også på meg. Dickson-Swift et al. (2017) snakker i sin artikkel om sensitiv forskning, og om at når vi forplikter oss til å studere menneskeliv må vi være klare for å møte menneskelige følelser. Selv om jeg ikke helt visste hvordan jeg skulle håndtere situasjoner hvor deltakerne snakket om noe sensitivt, følte jeg at det noen ganger var naturlig å holde dem i hånden og vise empati for det de hadde gått gjennom. Dickson-Swift et al. (2017) sier at når kvalitative forskere samhandler med deltakere på personnivå, vil det ofte være en mulighet for at grensene mellom forskeren og deltakeren kan bli utydelige. Imidlertid var flere av deltakerne jeg intervjuet veldig takknemlige for å bli lyttet til og hørt.

Før feltarbeidet var jeg usikker på om det var forsvarlig for meg, som gravid kvinne, å reise til en reintegreringsleir, med tanke på sikkerheten der. Jeg fikk bekreftet av flere kilder at det ikke var noen risiko knyttet til dette før jeg reiste, og jeg følte meg heller aldri utrygg mens jeg oppholdt meg der. Det er viktig for meg å påpeke at deltakerne i studien ikke fikk noen påskjønnelse for å delta i studien, og at de deltok helt frivillig. Jeg tok dessuten kontakt med dem direkte og ikke gjennom en organisasjon som kunne ha gjort at de følte seg presset til å delta.

Analyse og resultater

I dette kapitlet vil jeg analysere datamaterialet jeg har samlet inn til studien, med det formål å se på hvordan dette kan besvare min problemstilling. Resultatene vil bli redegjort for innenfor rammene for tematisk analyse. Jeg kombinerer analysen med teoretiske diskusjoner, samt kontekstuelle refleksjoner innenfor hvert temaet, for å slik kunne gå dypere i analysen. Det å diskutere resultatene og knytte dem opp mot teori etter hvert som jeg legger dem frem er et bevisst valg jeg har gjort, for å systematisere argumentene for at tidligere kvinnelige FARC-stridende har valgt å bli mødre etter fredsavtalen ble signert. Avslutningsvis vil jeg også ha et overordnet diskusjonskapittel, der jeg trekker frem de viktigste funnene og konkluderer. Jeg vil hovedsakelig trekke på kulturpsykologisk teori (Shweder, 1990; 2015; Bruner, 1998) og teoretiske tilnærminger til identitet, hvilket også innbefatter selvet (Pichon-Rivière & Pampliega de Quiroga, 2009), kjønnsidentitet (Skjelsbæk, 2001; Ramirez, 2011; Buss & Schmitt, 2011; Marecek, 2001; Palomar, 2005), morskap (Stern, 1995) og resiliens (Rutter, 1987).

Konklusjonen fra den tematiske analysen som jeg gjennomførte, er at jeg har endt opp med tre overordnede temaer for å forstå tidligere FARC-stridende kvinners valg om å bli mor, og hvordan kontekstene som kvinnene har levd i kan ha hatt en innvirkning på dette valget. Disse temaene gjentas i alle intervjuene med deltakerne og tar for seg overgangssituasjoner i de rollene de har hatt, med tanke på overgangen fra barn til soldat og fra soldat til mor. Temaene er delt inn i tre hovedkategorier som vil bidra til å systematisere de viktigste kontekstene som kan ha hatt innvirkning på kvinnenens valg om å bli mor.

Den første delen ser på kontekstene som kvinnene levde i før de sluttet seg til FARC og hvordan det var forventet av dem som kvinner at de skulle få barn. Jeg har valgt å kalle dette temaet for "Livet før FARC". Dette temaet har blitt sortert inn i tre underkategorier; "Frihet gjennom våpen", "Ønske om hevn" og "Ønske om likestilling". Det andre overordnede temaet handler om kvinnenens roller under konflikten og hvordan morskap ikke var forenlig med krig. Tittelen på dette temaet er "Livet under konflikten", og går blant annet i detalj om hvordan kvinnene reflekterer rundt sine krigsopplevelser og hvorfor de ikke kunne få barn. Dette beskrives i underkategoriene "Seksualitet", "Avbrutt morskap", "Parforhold i FARC" og "FARC som familie". Det tredje og siste temaet dreier seg om kvinnenens reintegrering til det sivile liv og deres mulighet til å omsider velge å få barn. Denne kategorien kalles for "Reintegrering til det sivile liv", og har underkategoriene "Morskap",

”Etablering”, ”Resiliens” og ”Forsoning”. I denne delen av analysen ser jeg på overgangen fra geriljastridende til mor, og hva kvinnene tenker om morskap i den konteksten de nå lever.

Livet før FARC

Kvinner blir sett som mødre i den colombianske konteksten. Det første temaet for min analyse handler om å forstå årsakene for å delta i strid blant deltakerne i min studie. Det vil bidra til å forstå kvinners roller i det colombianske sannfunnet før de sluttet seg til FARC. Alle kvinnene som intervjues kommer fra rurale områder og har opplevd én eller flere former for vold. Fattigdom var også et kjennetegn blant deltakerne. Undertemaene i denne delen av analysen er frihet gjennom våpen, hevn og ønske om likestilling.

Frihet gjennom våpen. Fra intervjuene jeg gjennomførte, samt fra den innhentede sosiodemografiske informasjonen, kan vi se at det eksisterer en del fellestrekk mellom tidligere FARC-stridende kvinner. Fysisk vold var for eksempel en vanlig praksis i familiene til mange FARC-stridende kvinner da de vokste opp. Man kan også se tilfeller av tvangsarbeid, omsorgssvikt overfor barna i familien, barn som blir forlatt av foreldrene, få muligheter til å gå på skole eller lavt utdanningsnivå, og ekstrem fattigdom. Noen har også blitt tvangsfordrevet som barn og har familiemedlemmer som har blitt drept på grunn av konflikten. Dette er nært knyttet til deltakernes senere livsvalg om å slutte seg til FARC.

Ifølge Wills (2015) kan opprinnelsen til den colombianske konflikten finnes blant motstandsbønder som ikke hadde politisk makt, der deres krav om land ikke hadde blitt hørt. Kvinnene jeg intervjuet betraktet også seg selv som ”fattige bønder”. Alle deltakerne var barn da ble rekruttert til FARC, og de kommer fra rurale områder i Colombia. Deltakerne utalte at tilstedeværelse av FARC-geriljaen var vanlig i de områdene de vokste opp, og at det i mange tilfeller var FARC som oppfylte statens funksjoner. Mange sier derfor at de hadde tillit til dem. Alle kvinner nevner at de sluttet seg til FARC frivillig. Imidlertid må denne avgjørelsen sees i en sosiokulturell kontekst der virkeligheten er mye mer sammensatt. De følgende tallene om rekruttering av mindreårige i Colombia kan gi oss et mer nyansert bilde av dette fenomenet:

Det anslås at over 8000 barn og tenåringer i Colombia er tilsluttet en illegal, væpnet gruppe (RNI, 2018). Dette tallet inkluderer ikke FARC-stridende, som nå har lagt ned sine våpen, men også en stor andel av tidligere FARC-stridende sluttet seg til FARC som barn. Gjennomsnittsalderen ved rekruttering til FARC var ca. 12 år, men FARC rekrutterte barn helt ned i åtteårsalderen. Gutter tilsvarte 57 prosent og jenter 43 prosent av alle nyrekrutteringer (Springer, 2012). Barna som er ofre for rekruttering til ulovlige, væpnede

grupper er generelt fra rurale områder og foreldrene deres er bønder (69%). Flertallet av barna kommer fra familier med en ukonvensjonell familiesammensetning (66%) og de er en del av den fattigste brøkdelen av den colombianske befolkningen. Denne fattigdommen samsvarer ikke nødvendigvis med de sosiale og økonomiske forholdene i områdene som barna kommer fra (Springer, 2012).

Ifølge Herrera & Porch (2008) blir FARC for mange unge kvinner som kommer fra rurale områder et fristed, langt fra vold og overgrep, der deres plikter som kvinne ikke var redusert til ekteskapet eller morskapet. FARC tillot dem å utsette morskapet og heller ta en aktiv rolle i samfunnet, hvilket ga dem en mening med tilværelsen som i stor grad skilte seg fra den de var vant med. Dette stemmer overens med alle de nevnte funnene om årsakene som deltakerne i min studie hadde for å slutte seg til FARC.

På den colombianske landsbygda, er det ofte menn som dominerer familiære og sosiale maktstrukturer. Én av deltakere illustrerer hennes valg om å slutte seg til FARC på denne måten:

[...] faren min likte meg aldri, så jeg hadde ingen som ga meg beskyttelse. [...] han slo og mishandlet meg, og én dag kastet han meg ut. Som følge av det dro jeg hjemmefra da jeg var 11 år gammel. På et tidspunkt forlot han moren min med alle mine søsken. Vi er ni stykk og veldig fattige, så jeg dro da hjem for å jobbe for moren min og søsknene mine. Slik var det frem til jeg sluttet meg til FARC. [...] Jeg kjente til FARC fordi jeg bodde på landsbygda i nærheten av der de holdt til. Man gikk og spurte dem og de sa at de var FARC, de forklarte hva de kjempet for og de sa ”at livet i FARC var beinhardt”. På et tidspunkt brydde jeg meg likevel ikke, og jeg sa at ”jeg drar”. Jeg bestemte meg altså for å slutte meg til dem. De sa først at de ikke ville la meg bli med dem, fordi jeg fortsatt bare var en jente, men jeg sa at ”nei, jeg skal bli med, og hvis dere ikke vil ha meg så drar jeg til noen andre som lar meg bli med dem.” De sa da at ”det er greit, men da må vi snakke med foreldrene dine først”. Jeg snakket da med moren min, men ikke med faren min. Jeg har uansett alltid vært en veldig bestemt person og jeg gjorde det som falt meg inn, til tross for at jeg visste at de kom til å ”slå meg ihjel” hjemme. Moren min svarte at ”nei, hva skal jeg si - hvis jeg sier nei så kommer du til å dra likevel og hvis jeg sier ja... gjør det du vil, du er jo tross alt allerede 15 år gammel”.

(Ana)

FARC vil i det nevnte eksempelet tillate Ana å konstruere en ny identitet og oppleves for henne som en lettelse sammenlignet med tyranniet som så langt har styrt hennes virksomhet og primære sosialisering. Shweder (2015) sier at mennesker har en egenskap til å ta på seg forskjellige roller. Dette avhenger av hvor man befinner seg og hva som er forventet

at et bestemt individ gjør. Ana går, med sin avgjørelse om å delta i krig, imot det som er forventet av henne som ung kvinne på landsbygda i den Colombia. Rollen hun opptar i organisasjonen vil frembringe effekten av å være i stand til å gjøre noe.

Ønske om hevn. Konsekvensene av den væpnede konflikten i Colombia er at den aktiverer følelser av sinne, raseri og bitterhet, ofte forårsaket av drap, tvangsfordrivelse eller forsvinning av noen man har et følelsesmessig bånd med. Straffefrihet og mangelen på rettferdighet aktiverer også en følelse av hevn, som flere av deltakerne i min studie forteller var grunnen til at de sluttet seg til FARC. Hevn er ikke direkte relatert med kvinnenens senere valg om å bli mor, men jeg har valgt å inkludere det likevel, da det hjelper oss med å forstå konteksten til kvinnene før de sluttet seg til FARC, og at deres valg om å delta i strid er en mer sammensatt problematikk. Som 10-åring ble Tatiana vitne til en massakre hvor hennes far ble torturert og drept av paramilitære.

De paramilitære kom dit, til landsbyen hvor vi bodde, og drepte en haug med mennesker som angivelig hadde samarbeidet med geriljaen, eller hvem vet, men de kom for å drepe dem. Faren min jobbet oppe på en gård og de dro dit og drepte ham. De ble aldri ansvarliggjort for sine handlinger. Jeg bestemte meg for slutte meg til FARC fordi jeg likte det og fordi man ser behovet til landsbyen og lidelsene der. De paramilitære drepte faren min, så jeg bestemte meg for å dra. (Tatiana)

Clara ble forlatt av sin mor da hun var 2 år gammel og måtte flytte fra sted til sted inntil en tante fant henne. Da hun senere bodde med sin tante og hennes familie, ble de fordrevet fra hjemmene sine.

Området vi vokste opp i var rene geriljasoner, hvor geriljaen bodde, hvor de løste problemer og hvor de kontrollerte området. Man vokser opp med det, og så kommer paramilitære styrker og fordriver deg fra hjemmet ditt. Vi måtte reise fra alt vi hadde i Calamar, Guaviare, og reiste hitover, til Concordia, Meta. Men de paramilitære kom dit også og drepte noen onkler av oss. Til slutt bestemte vi oss, vi og et søskenbarn, å slutte oss til geriljaen, så vi stakk av. (Clara)

For de som én gang var ofre av konflikten kan derfor livsvalget om å delta i kamp føre til en måte å oppnå rettferdighet på.

Ønske om likestilling. Ønsket om likestilling er det tredje sentrale temaet som fremkom under "Livet før FARC", og bidrar til å forklare kvinners valg om å slutte seg til FARC. Kvinnene jeg intervjuet forteller at FARC tillot dem å ta ansvar og utføre andre oppgaver enn dem de var vant til. De fikk mulighet til å vise at de var i stand til å

gjennomføre de samme oppgavene som menn. Skjelsbæk (2001) argumenterer for at biologiske forskjeller, innenfor en *eksistensialistisk* tilnærming, blir en faktor som forklarer den maktposisjonen som menn har og at den er relatert til deres natur og til deres identitet. I motsetning til menn er definisjonen av kvinner knyttet til morskap og det forventes av dem å være omsorgsfulle og hjemme med barna. I denne sammenhengen skal menn og kvinner gjøre det som de fra naturens side og historisk sett er gode på (Skjelsbæk, 2001). Kvinner som deltar i strid går i mot de tradisjonelle rollene som det forventes at de skal besette. Bibiana illustrerer dette på denne måten:

[...] faren min sa at han ikke ville la meg gå på skolen fordi jeg var kvinne og fordi kvinner alltid lot seg bli gravide og sånn, men i FARC var det ikke slik. Der fikk vi alle de samme mulighetene og vi ble alle behandlet likt. (Bibiana)

Til tross for at de ble fortalt at livet i FARC ikke var lett, bestemte Bibiana seg likevel for å slutte seg til FARC. I geriljaen utførte kvinner tradisjonelt maskuline oppgaver som det å sage ned trær, slå leir, stå vakt, eller å foreta lange marsjer med store belastninger. De måtte sove i våte klær, selv når de hadde menses eller var gravide. Likevel førte det å utføre oppgaver, som til vanlig ble utført av menn, til at kvinnene fikk bedre selvtillit og tro på seg selv. Ifølge Shweder (2015) studerer kulturpsykologi forskjellige mentaliteter med tanke på det som folk vet, tenker, ønsker, føler og verdsetter, og er motivert til å gjøre, gjennom det å være medlem i en kjent gruppe som har en historie og en idé om hva de vil. I dette tilfellet dreier det seg om kvinner i FARC. Alle deltakerne i min studie uttrykker det som noe veldig positivt at de opplevde en høy grad av likestilling i FARC:

I FARC ble vi alltid respektert som kvinner. Menn og kvinner var det samme. Det var ikke slik at det fantes noe som var krevende, at noe ikke kunne gjøres fordi man var kvinne. Vi hadde alltid de samme rettighetene og vi var likestilte. Vi måtte bære det samme som en mann. En sekk og utstyret vårt, våpenet, vesten, og vi måtte gå hele natten akkurat som dem. Det fantes ingen diskriminering. (Marta)

Selv om FARC tildelte kvinnene de samme oppgavene som menn, og dette førte til at de oppnådde en viss grad av selvtillit og ikke følte seg diskriminert, slik de gjorde i det sivile liv, så fantes det likevel ulikheter og hierarkiske forskjeller. Til tross for at ca. 40 prosent av FARC-medlemmer var kvinner, var det ofte menn som inntok lederposisjoner. Det var også vanlig å se asymmetriske kjærlighetsforhold mellom jenter og godt voksne menn.

Jeg var 11 år gammel da jeg kom til geriljaen. Praktisk talt så vokste jeg opp i geriljaen. [...] Jeg ble gravid da jeg var 12. [...] De ville skrape det ut, men jeg lot dem ikke gjøre det. [...] Jeg ga barnet til moren min, men moren min døde. [...] barnets far var gammel, han var rundt

30. [...] Han deserterte. Jeg dro for å møte ham da fredsavtalen var signert og han fortalte da at han hadde dratt for å hente jenta vår før moren min døde. Moren min hadde dermed gitt ham foreldreretten til barnet. (Camila).

Slike asymmetriske forhold fantes i FARC, men det er verdt å merke seg at de også var vanlige i de områdene hvor kvinnene kommer fra. På bygda blir kvinnene gift i en svært tidlig alder og det er ofte en plikt å få barn. Det å bruke prevensjonsmidler er nesten ukjent og ofte skambelagt på grunn av de religiøse tradisjonene og verdiene som styrer samfunnet. Det samme gjelder tilgangen til abort, hvilket i Colombia er forbudt i de fleste tilfeller. Når det gjelder FARC sine verdier og tradisjoner, mener Herrera & Porch (2008) at mannsjåvinisme er et iboende problem i alle hærer og væpnede grupper, og at selv revolusjonære organisasjoner i Colombia gjenspeiler denne kulturen. Likevel følte kvinnene at rollene og funksjonene de hadde i FARC ga dem status og respekt, noe som ikke var vanlig i det colombianske samfunnet:

På landsbygda består det å være kvinne av helt andre elementer enn i de sosiale tradisjonene, hvor det å være kvinne bestod av andre elementer, ikke sant? Det bestod av det ideologiske elementet, det politiske elementet og det organisatoriske elementet, sant? Det er derfor en feminitet som skiller seg fra andre feminiteter, fordi kvinner uansett er veldig forskjellige, men de har alle noe til felles og det er den bevæpnede og rebelske kampen for forandring. (Sonia)

Ifølge Jiménez (2014) følger FARC gode kjønnspolitiske modeller sammenlignet med andre geriljagrupper. Likevel er det også iboende verdier og tradisjoner i FARC som gjenspeiler det colombianske samfunnet, som for eksempel mannsjåvinisme. Shweders (1990) sier at sosiokulturelle miljøer og menneskene gjennomsyrrer hverandres identitet. Det vil si at FARC kan ikke bli analysert og forstås uten å også forstå colombianske verdier og tradisjoner.

Livet under konflikten

Det andre overordnede temaet for min analyse inneholder fire undertemaer, hvilke er seksualitet, avbrutt morskap, parforhold, og felleskap. Disse temaene ble omtalt i alle intervjuene blant deltakerne og vil bidra til å forstå kvinners rolle under konflikten og hvordan krigskonteksten kan ha hatt en innvirkning på kvinners senere livsvalg om å bli mødre. Reglene i FARC tillot ikke kvinner å bli gravide, og de var nødt til å bruke prevensjonsmidler eller ta abort.

Seksualitet. Herrera & Porch (2008) hevder at FARC-stridende kvinner imidlertid hadde en stor grad av seksuell frihet, noe som er helt utenkelig i de patriarkalske landsbysamfunnene hvor deltakerne kommer fra.

[...] se for deg FARC eller en hvilken som helst organisasjon med barn. Hva gjør man for eksempel i strid? Nettopp derfor brukte vi prevensjon. Vi var en revolusjonær hær, en hær hvor vi verken hadde planer eller ønske om ha familie eller noe i den retning. (Sara)

[...] det å bruke prevensjon var obligatorisk. Det var en del av forsyningene, i form av sprøyter eller at man fikk satt inn en spiral. Det var noen hendelser hvor noen ble gravide. Kanskje på grunn av uansvarlighet, da man jo var klar over at man skulle ut i felten og man ikke kunne få barn. Hvordan gjør man det med en baby her og riflen her? Nei, det går ikke. (Johana)

Krig er ikke forenlig med morskap. FARC hadde streng kontroll over seksuell og reproduktiv helse. Kommandanten hadde ansvaret for sin tropp, og dersom en kvinne ble gravid var det kommandanten sin feil. Hver tropp hadde en sykepleier som hadde ansvar for prevensjonsmidler, og for hvilken dato hver kvinne skulle motta prevensjon. I de fleste tilfeller var det snakk om en P-sprøyte. Dersom prevensjonsmidlene de brukte sviktet var de nødt til å ta abort. Det å få barn under krigen ble en sikkerhetsrisiko for mødre, for deres familie og for organisasjonen. Når en kvinne ble gravid og mot formodning fikk lov til å få barnet, ble de ofte forfulgt av den colombianske hæren som hadde lokal tilstedeværelse på sykehusene. I noen tilfeller måtte kvinnene gå i fengsel eller i verste fall ble de drept. De forteller også om noen tilfeller hvor barnet eller et familiemedlem ble drept etter at babyen ble ført til dem. Én av deltakerne i studien forteller om en gang en kvinne i hennes tropp fødte et jentebarn:

Ei jente fikk en baby. Jeg kan huske at hun ble født. De hadde henne i leiren i én måned, før leiren ble bombet og babyen drept. Jenta fikk brannskader over hele beinet av en bombe, og babyen døde. Det skjedde ved Ondas del Carmen. Jenta ble syk, før hun også døde. (Clara)

Hendelsen førte også til at andre i hennes tropp ble klare over at det var uansvarlig å ha barn i leirene, og mange gjennomførte derfor abort. Det er ikke lett å forstå grensene mellom hvor mye som var frykt og hvor mye som var et bevisst valg når kvinnene bestemte seg for ikke å få barn, fordi dette kan blandes med den de er og de kulturelle verdiene i det samfunnet de kommer fra, samt med de organisasjonelle normene og verdiene som FARC hadde. Likevel opplevdes det som positivt for de fleste kvinner at målet med seksualitet ikke

nødvendigvis var å reprodusere seg, og mange var enige om at det å bære på både et våpen og en baby ikke var kompatibelt med de revolusjonære idealene.

Det var veldig vanskelig, fordi det var en typisk situasjon der fienden kunne komme innpå en. Dersom jeg skulle bli gravid og ha mulighet til å bære frem barnet så ville de ha drept familien min. Av og til ble noen av oss tatt og fengslet dersom vi besøkte familiene våre. Hæren brukte alle mulige midler for å ta oss av dage. Dersom det kom ut at man var gravid eller hadde fått et barn, så brukte de barnet som et middel for å ta familien din. De drepte alle og man stod igjen uten noen, uten barn, uten mor, uten far, uten søsken. (Marta)

En av kvinnene forteller at hun dessuten opplevde en holdningsendring mot henne fra kommandanten og kameratene da hun ble gravid, da det ble sett på som et svik:

Da jeg ble gravid så følte jeg meg avvist. [...] For det første så hadde jeg noen ansvarsområder som de tok fra meg. De tok fra meg alt. De sa at det var uansvarlig av meg å bli gravid, til tross for at jeg ikke hadde ønsket det. Jeg brukte prevensjon som vanlig, men jeg ble gravid selv om jeg brukte prevensjon. Derfor sa jeg at jeg ikke ville ha det skrappt ut. Og det var ikke fordi jeg nødvendigvis ønsket barnet, men fordi ting hadde blitt som de ble. (Marta)

Det Marta sier er at de ikke alltid var enige om at abort var den beste løsningen. Selv om hun ikke ønsket å bli gravid på det tidspunktet, og det ikke var hennes feil, ville hun beholde barnet til tross for at det ble sett på som et svik.

Avbrutt morskap. Dersom en kvinne ble gravid ble det vanligvis gjennomført abort i det første trimesteret av svangerskapet. Det var likevel noen som fikk barn mens de var i FARC. Det kan være flere årsaker til dette, som for eksempel frykten for straff fra kommandanten, uenighet om å abortere, eller at de rett og slett befant seg i en presset militær situasjon med daglige kamper med hæren over lengre perioder. Kvinnene som ble mødre under konflikten måtte forlate sine barn bare noen uker etter at de ble født. Ofte fordi det var forventet at kjærlighet for revolusjonen var større enn ønsket om å ha en familie, men også fordi de ofte måtte reise tilbake til samfunnet de hadde valgt å flytte fra dersom de fikk barn, og deres sikkerhet var følgelig i fare.

Jeg ble gravid, men jeg tenkte at det beste var å ikke få barnet. Jeg fikk det derfor skrappt ut. Jeg ville ikke ha det og jeg ville at de skulle fjerne det. Det var noen kvinner som ikke ville forstå dette. De som var veldig sterkt knyttet til barnet sitt. Riktignok var det noen som måtte gjennom en obligatorisk utskrapning [...]. (Ana)

Det var mange barn som ble gitt bort og de ble tatt godt vare på, men det fantes også de som var i en skrekkelig situasjon i andre hjem. Barn som var fullstendig adskilt fra foreldrene.

Mange barn vokste opp med bevissthet om at foreldrene var i geriljaen, at de var revolusjonære, men det var også andre som ikke visste og de hadde en tøff oppvekst. [...] Med fredsavtalen så begynte mange å lete etter barna som de hadde fått under konflikten, men nei, de dukket opp som totalt ukjente. Dessuten er det en prosess, eller, jeg ser for meg at det er en veldig tøff prosess. (Fra gruppeintervju med kvinner fra FARCs politiske parti)

Barn som ble født under konflikten ble ført til en slektning eller en bekjent som skulle passe barnet, og de kuttet kontakten helt med sin mor og far. Etter signeringen av fredsavtalen fikk de mulighet til å gjenforenes, men mange av de forlatte barna, som i dag er unge, anerkjenner ikke FARC-kvinnene som deres mødre. Noen av disse barna er også forsvunnet og ifølge en representant jeg intervjuet for masteroppgaven fra El Concejo Nacional de Género, hvilket kan oversettes til “det nasjonale rådet for kjønn”, er tilholdsstedet til omtrent 1000 barn som ble født under konflikten ukjent. Mødrene til disse barna ønsker i dag å få barna sine tilbake og gjenopprette følelsesmessige bånd med dem. Dette er en viktig prosess for at kvinnene kan bearbeide sine krigsopplevelser, og de bør følges opp av statsgarantier. Det kan være traumatisk for en forelder å gi bort barnet sitt, og det at kvinnene får muligheten til å gjennomføre en prosess kan være viktig med tanke på deres reintegrering til det sivile liv.

Parforhold i FARC. Kjærlighetsforhold var viktige i FARC, men krigen gjorde at de ofte ble kortvarige. Temporalitet i parforholdet kan ha hatt en innvirkning på hvorfor de fleste av kvinnene som jeg intervjuet ikke fikk barn under konflikten. Det faktum at de kunne ha flere useriøse forhold, der de ikke var forpliktet til å gifte seg, kan forklare deres synspunkt om hvordan målet med seksualitet ikke var å bli gravid:

Jeg hadde mange kompanjonger. Jeg var samboer med mange, ikke fordi jeg hadde prostituert meg, men fordi planene i militæret endrer seg. Jeg bodde med en fyr i ett år. Han jeg bodde lengst med var i tre år, men han døde. Han falt i et minefelt og døde. Med en annen bodde jeg i ett år. Vi falt i et bakholdsangrep og han ble drept, men man er uansett ikke alene lenge. Jeg bodde senere med en annen fyr, og like før vi hadde vært sammen i ett år så ble han tatt ut for å gjennomføre et kurs. Han ble værende der han var og kom aldri tilbake. Det var vanskelig å skille lag med noen, og være alene for gud vet hvor lenge. Jeg var i det minste alene i seks-sju måneder, for så å bo med en fyr igjen, og slik fortsatte det. (Ana)

Det var kommandantenes ansvar å godkjenne kjærlighetsforholdene i sin tropp og etter godkjenning ble det gjennomført en helsesjekk av begge partene i forholdet. Dette var for å forhindre kjønns sykdommer blant kameratene. Det fantes tre kategorier for å beskrive graden av stabilitet i et forhold i FARC. *El camufle*, eller den kamuflerte, var en flyktig kjæreste som

man holdt skjult fra kommandanten. *El compañero*, eller kompanjongen, var én som man hadde et moderat seriøst forhold til og som man hadde tillatelse til å ligge med to dager i uker. *El socio*, eller partneren, var en slags samboer som man hadde tillatelse til å dele gjemmested med. De kollektivistiske normene og måten de bodde i leirene på gjorde at geriljamedlemmene hadde lite rom for å leve ut sin seksualitet privat. Dersom noen var blitt smittet med en kjønnsykdom ble det sagt ut offentlig foran alle. (Fra gruppeintervju med kvinner fra FARCs politiske parti)

Det var en seksuell frihet, en frihet til uhemmet å utøve din seksualitet, men likevel med en varsomhet som vi ikke har i det sivile liv. Det var noe trygt. Det vil si, før du lå med en person og hadde sex med den personen, sjekket man om én av de to hadde en eller annen seksuelt overførbart sykdom, for å unngå smitte. (Fra gruppeintervju med kvinner fra FARCs politiske parti)

Måten seksualiteten ble levd ut i FARC var forskjellig fra de tradisjonelle måtene som var etablerte på landsbygda. For å forstå seksualiteten i FARC, er det derfor nødvendig å forstå organisasjonsdynamikken. Ifølge Bruner (1998) er objektivet til kulturpsykologi de reglene som mennesker henvender seg til når de skaper betydning i kulturelle kontekster. Disse kontekstene er alltid praktiske og det er derfor nødvendig å stille spørsmål ved hva folk gjør og forsøker å gjøre i en bestemt kontekst. Spørsmålet her er hva som forventes av en kvinne som kommer fra bygda i Colombia. Det kan oppleves som en stor kontrast for kvinner som vokste opp i rurale områder å være i en organisasjon som tillater en viss grad av frihet når det gjelder det å kunne ha forskjellige partnere:

I vårt samfunn er sex, og det å fritt utøve din seksualitet, fordømt og satanisert. I vårt samfunn, med all den religiøse moralismen som finnes, er det ideelle at hver kvinne kun har én sexpartner i løpet av livet, at man gifter seg og har mange barn med ham, at man lager mat til ham, og bla, bla, bla. Og etter at man har giftet seg, så klart. At man først har sex etter at man har giftet seg og alt det der. (Fra gruppeintervju med kvinner fra FARCs politiske parti)

I likhet med kvinnene i FMLN i El Salvador (Vázquez, 1997) så vokste disse kvinnene opp på landsbygda etter normen om at de bare kunne ha én seksuell partner. I motsetning til i FMLN, hvor de tradisjonelle forventningene som fantes ovenfor kvinner og deres seksualitet ble ytterligere forsterket under konflikten, så kunne kvinnene i FARC velge sine seksuelle partnere som de ville.

FARC som familie. Ved å slutte seg til FARC begynner kvinnene å identifisere et nytt sted i verden, fylt av nye relasjoner og interaksjoner, "*en ny familie*", og en ny identitet. Gruppen vil gi dem en følelse av tilhørighet og en mulighet til å relatere seg til andre og

dermed tilpasse seg til andre idealer. I FARC var organisasjonens idealer større en kvinnenes egne. For noen kvinner betød denne tilhørigheten at de ikke kunne få barn eller stifte familie, og at de derfor måtte gi slipp på den delen av deres identitet som ønsket dette.

Man forlater sin biologiske familie, faren, moren, i det øyeblikket man slutter seg til FARC, men når man kommer til en leir så utvikler folkene der seg til å bli en familie. Og ikke bare at man sier at de er familien din, men at man passer på hverandre som i en faktisk familie, og slik var det i FARC. (Johana)

Ved å slutte seg til FARC mistet de fleste kvinnene jeg intervjuet kontakten med sine biologiske familier. Fordi kvinnene begynte i organisasjonen som barn eller tenåringer har de tilbrakt mer tid i FARC enn det de har med sine biologiske familier, og de har derfor knyttet svært sterke bånd til sine kamerater.

Jeg hørte ikke fra familien min på kjempelenge, men man blir vant til det. Man blir vant til at ens familie er FARC, de geriljakjempende, kameratene. [...] etter en stund så savner man ikke familien lenger, man savner ikke å snakke med dem eller noe. (Sara)

Det å oppleve motgang i familien i oppveksten kan føre til at et barn utvikler sosiale bånd med andre familiemedlemmer, eller med folk utenfor familien, og dette vil fungere som en beskyttende mekanisme fra psykologisk risiko assosiert med motgang (Rutter, 1987).

I FARC så møtte jeg en nestekjærlighet som jeg kanskje ikke fikk hjemme. Jeg følte mange ting i FARC som jeg ikke følte hjemme, og jeg føler oppriktig at dette er familien min. Jeg pleier derfor å si at jeg har to familier, men at jeg mer glad i den jeg bor med. Derfor bor jeg her, og jeg er glad for å være her. (Ana)

Det å føle tilhørighet er viktig for at selvet skal kunne føle seg bekreftet og sett av andre. Dette bidrar til at individet skaper en ny selvforståelse, noe som ifølge Jørgensen (2009) fører til at identiteten endres og forhandles og den avhenger av de nye sosiale rollene i den realiteten man lever i. Overgangen fra barn til soldat og fra soldat til mor, og kunnskapen som individet har samlet i løpet av disse overgangene, innebærer at individet tilpasser seg nye miljøer, men dette kan oppleves på forskjellige måter:

Overgangen innebærer vesentlige endringer, hvor man ikke lenger er en hær og det derfor ikke er en sjef som gir ordre. Samfunnet må derfor regulere seg selv, lede seg selv og gjøre et kvalitativt hopp mot en måte å oppfatte seg selv på. Dette er derfor veldig interessant, og et veldig viktig skritt fra det å være en hær til å bli et selvstendig samfunn. (Sonia)

Dette har vært veldig tøft. Jeg har levd flere år i geriljaen enn jeg gjorde i det sivile liv, og det å nå gå tilbake til det sivile liv. [...] det var lettere for meg å slutte meg til geriljaen enn å gå tilbake til det sivile liv. (Ana)

Overgangen til det sivile liv innebærer å tenke gjennom hvem man er og å gjenoppdage seg selv som kvinne. I reintegreringsleirene fortsetter fellesskapet fra geriljaen, men det å bli mor innebærer også å tenke på sin biologiske familie og på hvor man egentlig kommer fra. Flere av kvinnene jeg intervjuet har forsøkt å komme i kontakt med sine biologiske familier etter signeringen av fredsavtalen.

Reintegrering til det sivile liv

Reintegreringen til det sivile liv har en sammenheng med at kvinnene kunne tenke seg å bli mødre. Kvinnene som deltok i min studie var i alderen 27 - 45 år, og alle forteller at barnet var ønsket. Alderen kunne være en forklaring på økningen i antall graviditeter, men jeg kommer til å fokusere på de kvalitative grunnene som forklarer kvinnes valg om å bli mødre, og hvordan de har opplevd den nye morsrollen.

Morskap: Fra å bære et våpen til å bære et spedbarn. Det faktum at kvinnene har tilhørt en geriljagruppe har ført til at de har endret levemåte og atferd, og revurderer hva det vil si å ha en familie. Slutten på den væpnede konflikten har tillatt tidligere FARC-stridende å ta bestemte avgjørelser som ikke var mulig tidligere på grunn av krigsdynamikken. For første gang på lang tid fikk kvinnene mulighet til å ta kontroll over sine egne liv. Dette inkluderte frihet til å kunne velge å bli mødre, og de var ikke lenger nødt til å bruke prevensjonsmidler. Denne gangen er ikke ansvaret deres å gjennomføre et oppdrag, stå vakt, foreta en lang marsj, plage eller motarbeide fienden, eller å bære et våpen og ta vare på det som de tar vare på sitt eget liv. Overgangen til det sivile liv innebar for mange kvinner å kunne bli mødre, og de la ned våpnene sine for heller å kunne ta seg av et spedbarn. Spedbarnet de nå bærer representerer på mange måter en ny type våpen – et våpen for fred, mot selve krigen – og morskapet gir dem i så måte en ny grunn for å kjempe.

Vi kan ikke si at det ikke har vært endringer, med tanke på at vi har gått fra å bo i fjellene til å bo slik som nå. Det er noe helt annet, å ha et barn, det er en stor endring, det å bære på et barn istedenfor en rifle. (Tatiana)

Barna betyr livsglede for kvinnene og er derfor en forpliktelse til freden:

En baby er den største lykken i livet [ler av hele sitt hjerte]. En baby er det som gir en glede, liksom det at man kjenner småtassen ved føttene sine, og at man har et større ansvar fordi han blir syk eller gråter, og man ikke vet hvor han har vondt. Man har derfor et større ansvar og man må tenke på seg selv. Ikke kjempe for at ting skal bli bedre, eller for at alle andre skal få et bedre liv. Man vet at man har en annen forpliktelse ved føttene sine, og den forpliktelsen kan man ikke løsrive seg fra. (Clara)

Nå er det gleden ved å være foreldre som gjelder og de hundrevis av barn av geriljastridende, vel, de er fredsbarna, de er det mest fantastiske utfallet, og det mest representative for den meget seriøse forpliktelsen som FARC har tatt på seg med freden. (Sara)

Barna representerer livet:

Jeg ser på babyboomen som betydningsfull fordi den representerer livet, motivasjon til å se fremover, men det representerer også fortsettelsen av vår historie. [...] barna vil være fredsforvaltere og garantister for vårt prosjekt på lang sikt. (Sonia)

[...] fredsprosessen har vært veldig bra for oss kvinner og vi er ferd med å ta et skritt mot det sivile liv, hvilket er veldig viktig for meg. Det var derfor en veldig fin opplevelse for meg å få en baby, [...] den fine etappen det er i livet å oppdra en sønn [...]. Uansett hvor jeg går så tar jeg sønnen min med meg. (Camila)

Når det nylig ble gjort alvor av fredsprosessen så sluttet jeg å bruke prevensjon og jeg ville ha en baby. [...] det var en beslutning som jeg tok, det vil si, jeg ble gravid fordi jeg ville det. [...] man lever nå et liv som er, la oss si, friere. Man har en frihet og man tenker ikke på at hæren kan komme for å drepe oss. Nå har vi derimot en reell frihet og derfor har de fleste tatt beslutningen om å få barn, fordi nå kan man vie seg til å oppdra dem selv. Da vi var i jungelen kunne vi derimot ikke det, man måtte overveie disse tingene grundigere, fordi man måtte gi bort babyen til et familiemedlem hvis man fikk barn. (Bibiana)

Det å være mor er et krevende ansvar. Det er herlig, men krevende. Det er lett å bringe et barn til verden, og det er lett å si at jeg er mor, det er så lett å si det. Det som er krevende er alt ansvaret som ligger på én, fordi et barn trenger utdanning, det kan bli sykt, noe kan skje. Det er så mange behov, men det er herlig. Det er helt herlig å se noen vokse opp ved siden av seg, det er helt herlig. Det å være mor er helt herlig. (Marta)

I reintegreringsleirene får kvinnene økonomisk støtte og mat, men denne situasjonen er bare midlertidig. Kvinnene må på et tidspunkt finne seg en jobb og muligens et nytt sted å bo. Dette skaper usikkerhet hos noen kvinner, da de må tilpasse seg en ny kontekst. Denne konteksten kan fort ende opp med å være den samme som de flyktet fra.

Morskap er en vesentlig overgang i livet som betydelig påvirker en kvinnes identitet. Det må imidlertid sees i en sosialhistorisk kontekst og med tanke på hvilken kultur man tilhører. Stern (1995) legger vekt på at utviklingen av morskap ikke er universell og at disse temaene må analyseres innenfor historiske epoker og kulturer, hvilket igjen spiller en viktig rolle for hvordan disse psykologiske effektene samhandler med hverandre.

Kvinnene som bor i reintegreringsleirene ser fortsatt på FARC som sin utvidede familie, selv om de nå har mer frihet og privatliv enn tidligere. Det å være omringet av andre

mødre gjør dessuten at morsfunksjonen utføres lettere. De kan da dele disse nye opplevelsene, følelsene og atferdsendringene med sine kamerater som er i samme situasjon, men også med fedrene da de fleste bor i samboerskap. Ifølge Stern (1995) er *støttende omgivelser* svært viktig i denne overgangsfasen. Han snakker også om at det er noen som opplever det som Winicott (1957, i Stern, 1995, s. 176) kaller for *The Primary Maternal Preoccupation* når de blir mødre. Dette utvikles i løpet de første månedene av babyens liv og kan defineres som en høy grad av følsomhet, der moren går inn i en tilstand der hun intenst forsøker å identifisere og lese babyens behov. Mødrene i min studie snakker om at det å ha en baby innebærer mye ansvar. Dette er på den ene siden relatert til å forstå babyens behov, og det har mye å gjøre med kvinnenens egne livserfaringer, og på den andre siden føler de at ansvaret ligger bare hos dem. Det ideelle ville være at ansvaret som følger med morskapet ikke kun ligger på mødrene, da det er fare for at de går tilbake til tradisjonelle kjønnsroller.

Jeg ser på gutten min og jeg håper at han for guds skyld ikke må lide slik som jeg har lidd. Først og fremst fordi moren min lot meg i stikken. Forlatt da jeg var to år gammel. [...] da jeg var gravid så var jeg, liksom, traumatisert. Jeg tenkte mye på om gutten min kom til å bli født normal, om han kom til å ha alt han trenger, hvordan han kom til å bli. Noen sier for eksempel at man burde snakke med en psykolog og det ene og det andre, men saken er at jeg ikke er sprø. Jeg tror likevel at det er enkelte ting man ikke kommer over. For eksempel, at den beste vennen jeg hadde i geriljaen ble drept, at han ikke fikk oppleve dette øyeblikket. Det vil si, jeg tror at det er enkelt ting som man ikke klarer å bearbeide. (Clara)

Det å oppfylle morsrollen krever ifølge Stern (1995) en *identitetsomorganisering*. Denne nye identiteten krever mentalt arbeid og hun må gjenopplive og reaktivere forholdet til sin egen mor eller andre morsfigurer hun har hatt. I noen tilfeller er disse mødrene et negativt forbilde. Stern (1995) hevder at når moren ser tilbake på fortiden vil hun like fullt gjenoppleve sine første leveår, og finne seg selv i nåtiden som mor og preget av nye erfaringer. Det er derfor viktig at mødrene som har krigserfaring får støtte fra andre mødre og fedre i denne overgangsfasen, støtte fra staten gjennom implementering av fredsavtalen, samt økonomisk og psykososial støtte for å oppfylle morsrollen. Foreldre- eller morsansvaret bør bli sett som et sosialt ansvar, hvor staten og samfunnet gir garantier og støtte til familiene.

Etablering. Det å kunne etablere seg på et bestemt sted har også gjort det mulig for parene som eksisterte før signeringen av fredsavtalen omsider å kunne stifte familie og få barn. Noen har også valgt å etablere familie med en partner som ikke har vært i FARC.

Nå er det sånn at jentene ikke lenger tenker at "jeg skal gjøre meg klar" for å dra på et oppdrag eller for å ligge forskanset og holde vakt. Vi tenkte alle at det å krige ikke har noe å

gjøre med det å ha barn. At det ikke spiller noen rolle hvor mange personer som velger ikke å få barn for heller å stå urokkelig i kampen for å ta tilbake sine rettigheter og eiendeler. Nå har vi derimot alle bestemt oss for å få barn. Jeg sier alle. Jeg tenkte at jeg ville ha en baby, jeg fikk det for meg at jeg ville ha en baby og så ble denne lille tjukken født. Siden har det kommet mange flere barn. Det gir så mye glede å se flere babyer. (Clara)

Signeringen av fredsavtalen tillot også tidligere FARC-stridende å omsider bli gjenforent med sine biologiske familier etter flere tiår uten kontakt. Dette oppleves som positivt for noen. For andre var det mindre viktig, da én av årsakene til at de sluttet seg til FARC nettopp var deres familier. De har dessuten tilbrakt mer tid med sine FARC-kamerater og de ønsker å fortsette med de kollektivistiske og politiske prosjektene. Andre som derimot hadde lyst til å møte sine familiemedlemmer igjen fant at de ikke lenger var i live. I reintegreringsleirene har de likevel hverandre. Det fellesskapet som de fortsatt har gjør at måten de lever ut morskapet og oppdrar sine barn på utføres med de kollektivistiske verdiene de har lært i FARC. Deltakerne i studien er fra forskjellige steder i landet, men det som gjør at de befinner seg i nettopp denne leiren er at deres gamle kamerater fra samme tropp også ble flyttet til dette området.

Da de skulle danne disse sonene så spurte de oss hvor vi ville dra og de ga oss navnene på de forskjellige områdene. Faktisk så sa jeg at ville dra dit hvor resten av min enhet skulle. Jeg er her fordi den enheten som jeg var en del av dro hit. (Ana)

Det å slå rot på ett sted, gjør det også mulig å bygge en annen dynamikk i parforholdene.

Kjærligheten var noe som alltid var der, til tross for at det alltid var kjæresteforhold som var veldig tilpasset den virkeligheten vi levde i. Fordi det aldri var mulighet til å ha en partner over lang tid var kjærlighetsforholdene som regel korte, men intense. Du kunne likevel gå tre eller fire år og så møte igjen en kjæreste man én gang hadde i smug. Bare se for deg den lange tiden uten å se hverandre, eller at han på veien hadde blitt drept i strid. Kjærlighet og seksualitet var uansett noe som alltid hadde stor betydning. (Sonia)

I implementeringen av fredsavtalen oppstår det til stadighet utfordringer, hvilket skaper usikkerhet for hva som kommer til å skje med disse reintegreringsleirene fremover. Dette skaper spenning hos tidligere FARC-stridende og særlig blant dem som er blitt mødre og ønsker et liv for barna sine som er forskjellig fra det de selv har levd. I de fleste reintegreringsleirene fortsetter de likevel å jobbe for å etablere seg permanent. I de nye rollene de nå besitter i reintegreringsleirene har de en mer stillesittende livsstil. Dette kan naturligvis også ha påvirket økningen i antall graviditeter.

Som kvinne i geriljaen så lignet man mer på en mann og man gjorde det samme arbeidet som en mann. Nå lever man mer som en husmor, og det er ganske kult. [...] man er mer avslappet, ingen som maser på en, man bor i sitt eget hjem, man sover så lenge man vil og ingen sier noe på det. Der måtte man derimot opp tidlig, også hvis det regnet. (Camila)

Valget om å bli mor blir ikke nødvendigvis oppfattet på den samme måten blant tidligere FARC-stridende kvinner som ikke er mødre, eller ikke har bosatt seg i en reintegreringsleir:

Det er nesten som at samfunnet tvinger deg tilbake i de tradisjonelle rollene, fordi du ikke finner noe annet. Institusjonene, selve staten, har for lengst slått fast hvordan en kvinne tradisjonelt sett bør være. I organisasjonen var derimot rollene helt annerledes. Folkene hadde en helt annen politisk og ideologisk oppfatning. Når implementeringen av fredsavtalen i tillegg møter på så mange problemer... Reintegreringen av kvinner inkluderer, som del av deres livsprosjekt, at de skaper seg et hjem. (Fra gruppeintervju med kvinner fra FARCs politiske parti)

Den foreløpig mangelfulle oppfyllelsen av fredsavtalen fører til at kvinnene som jeg intervjuet blir presset tilbake til tradisjonelle kjønnsroller. De tradisjonelle rollene som de var vant med i de kontekstene de vokste opp i, før de sluttet seg til FARC. Dette til tross for at de betrakter seg selv som politiske individer, og argumenterer for at de kan fortsette sin ideologiske kamp uten våpen.

Resiliens. Jeg har tidligere i analysen gått igjennom temaer som forklarer årsakene til at kvinnene sluttet seg til FARC, hvordan de som kvinner opplevde livet under konflikten, og hvordan vi kan forstå kvinners valg om å bli mor i en postkonfliktkontekst. Årsakene er nært knyttet til omstendigheter av dyp motgang, inkludert vold, tap, å bli forlatt av sine foreldre, tvangsfordrivelse, ekstrem fattigdom, engasjement i kriminell virksomhet og krigsopplevelser. Resiliens er definert som "en dynamisk prosess som omfatter positiv tilpasning innenfor konteksten av betydelig motgang" (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000, i McLean & Pasupathi, 2009).

Midt under fredsforhandlingene og før de FARC-stridende la ned sine våpen, ble Marta gravid. Dessverre ble hennes partner drept kort tid etterpå. Likevel gir det å bli mor Marta mening og en grunn til å leve.

[...] barnefaren døde 20 dager før fredsavtalen ble signert. Han falt i et bakholdsangrep og døde der og da. [...] Vi var sammen den dagen. Han dro en morgen og den samme dagen ble han drept [senker stemmen]. Jeg fikk vite det neste dag [stillehet]. Det var tøft, men hva kan man gjøre? [Stillehet] Jeg hentet meg veldig inn igjen da hun ble født. Det var noe jeg ikke

kunne komme over, men da hun ble født så ble jeg litt bedre, og når jeg nå er med henne så har jeg alltid begynt å overvinne det [stillhet, hun får tårer i øynene, og jeg også]. [...] Det er kjempetøft å miste noen man er glad i. Man føler seg liksom som i et syltetøyglass, at hvis man puster så er det ikke ens egen pust. Alt er bare tristhet, man føler seg ikke hel, men tom og alene, og lei seg, og man får lyst til å ikke være her lenger. Da han døde så fikk jeg lyst til å dø jeg også [...]. Da jeg ble gravid så følte jeg meg avvist av kameratene mine. [...] Og oppe i alt sammen så dør han og det ble mye verre. Jeg følte meg alene og trist, og jeg ville ikke høre om noe eller noen. Eneste grunnen til at jeg fortsatte å gå fremover var at jeg så hvor de andre gikk. Hvis ikke så hadde jeg nok gått bakover. Man føler seg veldig alene. Da jeg fant familien min igjen så følte det litt bedre, og nå er datteren min født og det føles desto bedre. Jeg har funnet grunnen til å fortsette fremover. Hun er datteren min og jeg står på.

(Marta)

Rutter (1987) går inn på fire mekanismer som beskytter individer fra psykologiske risikoer assosiert med motgang. Én av disse mekanismene er reduksjon av konsekvensene av risikoen, hvilket handler om at man kan ikke skjermes fra møter med former for stressorer og motgang, men at man kan få beskyttelse gjennom emosjonell støtte. Viljen til å bygge relasjoner basert på solidaritet, felles aktiviteter og kollektiv glede midt oppe i voldshandlinger, krig og personlig motgang understreker viktigheten av emosjonell støtte som en beskyttende mekanisme. Erikson (1994) argumenterer for at overgangsfaser i livsløpet gir nye muligheter for utvikling av identitet. Det å bli mor kan gi en kvinne muligheten til å etablere nye atferdsmønstre, og til å konstruere en mer prososial identitet.

Det er ikke lett å holde ut uten mat i to eller tre dager, sant? Å høre bombene over deg og se de skadde kameratene dine. Kanskje noen av dem er døde, og du tenker at ”vel, la oss nå se om det kommer noen forsyninger om en to-tre dager, slik at vi får spist godt”. Det er ikke et enkelt liv. [...] det viktigste, uavhengig av alt det vi opplevde, var fellesskapet oss imellom, Fellesskapet vi hadde oss kamerater imellom styrket oss veldig. (Clara)

Jeg synes ofte at det var en vanskelig situasjon å være i når vi i FARC hadde voldelige sammenstøt med hæren og vi hadde skadde kamerater. Det å måtte se at de dreper noen som du oppriktig ser som en bror eller søster. Det er tøft for enhver, fordi FARC blir som ens familie. (Bibiana)

I denne sammenhengen blir resiliens noe som delvis kan forklare en kvinnes livsvalg om å bli mor. Morskap blir en form for resiliens, det gir dem en grunn til å leve og et formål i livet. Det å være sammen med sitt barn gir kvinner livsglede og flere muligheter til å ta ansvar, noe som viser seg å bidra til læring av effektiv mestring og

problemløsningsferdigheter. Morskaper kan også føre til å overvinne stigmatiseringen av geriljastridende kvinner, da folk flest har andre mentale representasjoner av kvinner som har barn. Rutter (1987) snakker om at erfaringen kan uttrykkes som *vendepunkter*, og viser til at endringene i en persons liv er et resultat av nye erfaringer som potensielt kan sees på som vendepunkter i et individs liv. Når en kvinne blir mor vil det eksempelvis oppstå nye situasjoner i form av utfordringer. Suksess i sosiale relasjoner og vellykkethet i oppgaveløsning kan potensielt endre en persons livsforløp til å bli mer tilpasningsdyktig. Det å oppdra et barn krever ressurser og alle de utfordringene som disse kvinnene har gått igjennom blir til et instrument for å møte den endringen det er å bli mor. Resiliens innebærer imidlertid, ifølge Rutter (1987), en modifisering av en persons respons på risikosituasjonen. Det vil si at en person kan være resiliert på et tidspunkt, men ikke på en annen, eller være resiliert mot noen stressorer, men ikke mot andre. Dersom kvinnene opplever mer motstand i reintegreringsprosessen, kan man ikke garantere at de blir resiliente i et annet tidspunkt av deres liv.

Forsoning. Ifølge Bar-Siman-Tov (2004) er det kun forsoning som kan bygge gjensidig tillit og gjensidige forsikringer for å opprettholde fred etter en konflikt. Dette er vanskelig fordi forsoning innebærer en betydelig kognitiv endring, en reell endring av oppfatninger, ideologi og emosjoner.

Jeg så moren min igjen for en måned siden, fordi søsknene mine sendte meg penger for å kunne reise til Palmira, Valle. Vi dro dit med babyen og jeg så moren min og søsknene mine igjen. [...] man må godta at hvem som helst kan gjøre feil her i livet. Hvis vi likevel er i en forsoningsprosess så må man i det minste forsone seg med sin egen mor, ikke sant? Nei, det beste er at man er greie med hverandre. (Clara)

I Claras historie kan man se et veldig stort og fint skritt mot forsoning og tilgivelse. Signeringen av fredsavtalen tillot Clara å forsone seg med sitt land og med moren som forlot henne som barn. Forsoning innebærer å forstå konflikten og å forene krigsopplevelser. I overgangen til det sivile liv har Clara klart å endre *ønsket om hevn* til fordel for en litt mer prososialt atferd i form av *forsoning*.

Det er noe veldig fint ved det å bo sammen alle sammen, oppriktig talt så er det veldig fint. Og det å også bo med noen som tidligere var i hæren, det er på en måte overraskende. Jeg har av og til satt meg ned for å snakke med dem, og det er av og til vanskelig å tro at det er sant, at man sitter og snakker med noen som var fienden [latter]. Det er vanskelig å tro at det er virkelig. Kan det være at jeg drømmer? Det er en fin forsoningsprosess. Det er alltid noen som kjenner på en bitterhet, men jeg gjør det ikke overfor dem. Jeg har på en måte nullet ut og

startet med blanke ark. Det bringer jo mange minner, det å se en politimann eller en soldat med et våpen. Man får liksom lyst til å ta riflen fra dem og vise dem at jeg også vet hvordan man håndterer én [latter]. Noen sier til og med at vi ser helt harmløse ut, men at vi jo bar på rifler og vi fyrte av skudd akkurat som en mann, og så ser vi så harmløse ut. Det får dem til å le. De ser på oss nå, med barn, som om vi var uskyldige, men det er en løgn. Vi er alt annet enn uskyldige. (Johana)

Det Johana forteller kan knyttes til diskursen om sameksistens og fred, og til argumentet om at kvinner som velger å delta i krig handler i strid med det som er forventet av dem. Det vil si at kvinner kan være like predisponert til krig som menn. Likevel er nettopp det som markerer forskjellen mellom kvinner og menn konseptualiseringen av kvinner som mødre. Palomar (2005) hevder at morskap gjenspeiler både motsetninger og idealer i vårt samfunn. Forestillingen som et samfunn gjør av en gravid kvinne, eller av en mor med sitt barn, påvirker måten vi reagerer på og det påvirker rollen som kvinner får tildelt.

Da jeg var i Yari så representerte datteren min, du kan ikke engang forestille deg det som datteren min representerte. Hun var det første barnet som var der i begynnelsen. Så kom det et til, og så et til, men datteren min representerte et håp, midt imellom alle våpnene, hun representerte en annen utvei. Ingen sa det direkte til meg, men jeg kunne se det på dem, i ansiktene deres, at datteren min representerte fremtiden. Derfor kan man si at graviditetene, og ikke kun graviditetene, fordi det er også kamerater her som har blitt sammen med partnere som allerede hadde barn. Og det er ikke bare graviditetene, for her er det også kamerater som har adoptert barn. Men barna representerer den standhaftige beslutningen det var å ta sjansen på en annen utvei, og det å bygge denne veien og et nytt liv, etter å ha overlevd døden. (Sonia)

I denne sammenhengen representerer barnet livet og fremtiden. De såkalte *fredsbarna* kan forstås som kvinnenens materialiserte ønske om å ville forsone seg med sitt land, sine familier, og ikke minst deres ønske om å kunne integrere seg i det sivile livet. Forsoning innebærer å forstå konflikten og å forene krigsopplevelser. Dette vil bidra til å endre de mentale representasjonene som en kultur har og det kan være nøkkelen til en vellykket reintegrering til det sivile liv. På den ene siden handler det om å jobbe med seg selv og med sine erfaringer, mens det på den andre siden handler om å anerkjenne samfunnet man lever i. Stigmaene og de sosiale forestillingene som folk har må også bearbeides. Man må heller lete etter det som man kan gjenkjenne fra seg selv i motparten, enn å lete etter noe som vil skape uenighet. På denne måten kan man skape og bevare en *kollektiv identitet*.

Diskusjon

Jeg er en sammensetning av flere kvinner, jeg er og jeg er ikke voksen, jeg er og jeg er ikke en mor, jeg er og jeg er ikke en ektefelle, jeg er og jeg er ikke en elskerinne, jeg er og jeg er ikke historien som står skrevet på huden min. Jeg er handling, jeg er individ, jeg er politisk, jeg er rebell og jeg er en komposisjon av opprørskhet.

- Revista La 13 (2019)

Formålet med denne studien har vært å utvikle en forståelse for tidligere FARC-stridende kvinners valg om å bli mor, sett i lys av en “babyboom” blant disse kvinnene. Jeg har gjort dette gjennom å se på hvilke refleksjoner kvinnene gjør seg rundt morskap og deres rolle som kvinner, både før de sluttet seg til FARC, under konflikten og nå som mødre i en postkonfliktkontekst. Jeg ønsket særlig å analysere de forskjellige kontekstene som kvinnene har levd i, for å kunne forstå hvordan disse har hatt en innvirkning på valget om å bli mødre etter at fredsavtalen mellom FARC-geriljaen og den colombianske regjeringen ble signert i 2016.

De kvalitative intervjuene som utgjør datamaterialet i min studie, har blitt systematisert gjennom tematisk analyse, og analysert ved bruk av kulturpsykologisk teori og andre teoretiske perspektiver knyttet til identitet, roller og kjønn. Denne prosessen har gitt meg en bedre forståelse for de tidligere FARC-stridende kvinnenes erfaringer fra tiden før de sluttet seg til FARC, under konflikten og nå som mødre. Overgangene som kvinnene har gått igjennom, fra barn til soldat, og nylig fra soldat til mor, kan tolkes som livsprosesser hvor kvinnene har bygd opp forskjellige identiteter påvirket av sosioøkonomiske, historiske, familiære og kulturelle faktorer.

Fra soldat til mor

Kvinnene som deltok i denne studien hevder at fredsavtalen mellom FARC og den colombianske staten har gjort det mulig for dem å kunne bestemme om de skal få barn eller ikke, og mange av dem har følgelig valgt å få barn. Den overgangsfasen til det sivile liv som tidligere FARC-stridende befinner seg i nå, har ført til at kvinner tar på seg andre roller. Rollen som mor er blant de nye rollene som kvinnene opptar i denne nye konteksten. Barna betyr for kvinnene livsglede, og kan derfor tolkes som en forpliktelse til freden. De representerer livet og en ny start, etter en periode der de alltid trodde at de skulle dø. Kvinnene har vært mange år i FARC og de ser på FARC som sin utvidede familie. I reintegreringsleirene fortsetter det samme fellesskapet som i FARC. Det at det finnes andre mødre og fedre i reintegreringsleirene gjør at de føler seg støttet og at de kan dele disse nye

opplevelsene, følelsene og atferdsendringene med kameratene som går gjennom den samme situasjonen.

Ifølge Stern (1995) er *støttende omgivelser* svært viktig i denne overgangsfasen, når en kvinne blir mor for første gang. Dette er utvilsomt en viktig faktor for at kvinnene har valgt å bli mødre på dette tidspunktet. Imidlertid kjenner kvinnene på en bekymring når det gjelder det store ansvaret de føler for sine barn. Dette ansvaret kan på den ene siden være relatert til å kunne lese barnets behov. På den andre siden kan denne følelsen være en respons til den sosiale representasjonen av kvinner som finnes i noen deler av det colombianske samfunnet, der alt ansvaret for barnas omsorg og stabilitet tradisjonelt sett delegeres til moren. I et postkonfliktsamfunn er det nødvendig å gå lengre enn samfunnets definisjon av kvinner som mødre, og det kreves at de utfører rollen med kjærlighet og selvoppofrelse. Morskap bør på den andre siden forstås som en sosial og kulturell betingelse som i praksis oppfylles på forskjellige måter og hvor staten bør sikre garantier for at familiene tilfredsstiller sine behov (Palomar, 2005).

Deltakerne ser på FARC som sin familie, og barnas oppdragelse vil baseres på de kollektivistiske verdiene som de har lært i FARC. Det samme gjelder at de omsider har fått muligheten til å slå rot et sted. Fredsavtalen har gjort det mulig for dem å endelig stifte familie med partneren de hadde i FARC, og dermed bygge en annen type dynamikk i parforholdet. Den mangelfulle oppfyllelsen av fredsavtalen gjør at kvinner blir presset tilbake til tradisjonelle kjønnsroller. De samme kjønnsrollene som gjorde at mange av kvinnene i sin tid tok til våpnene. I reintegreringsleirene har de dessuten en mer stillesittende livsstil, og dette kan også ha påvirket økningen i antall graviditeter. I analysen så jeg på noen eksempler for hvordan forsoning og resiliens har en innvirkning på deltakernes overgang til å bli mødre, særlig for tidligere FARC-stridende kvinner som har opplevd dyp motgang. Det å være sammen med sitt barn gir kvinner livsglede og flere muligheter til å ta ansvar, samt muligheten til å etablere nye atferdsmønstre og til å konstruere en mer prososial identitet (Erikson, 1994). At kvinnene klarer å endre hevnlysten til fordel for en mer forsonende atferd, vil også bidra til at de mentale representasjonene som kulturen har av dem, endres. Dette kan også være nøkkelen til en vellykket resosialisering til det sivile liv.

Når en kvinne blir mor oppstår det nye utfordringer og situasjoner som de må mestre. Kvinnenes tidligere erfaringer, og utfordringene de har vært igjennom i krigen, blir et instrument for å kunne takle den endringen det er å bli mor. I denne sammenhengen blir resiliens noe som også kan forklare deltakernes livsvalg om å bli mor. At de tidligere

geriljastridende kvinnene blir mødre, bidrar dessuten til å overvinne og endre den stigmatiseringen som eksisterer overfor dem. Mennesker har ofte et positivt inntrykk av kvinner som har barn. Dersom kvinnene opplever mer motstand i reintegreringsprosessen, kan man ikke garantere for at de forblir resiliente i andre faser av deres liv. Dette anses som en risikofaktor for at kvinner ikke oppfører morsrollen på en optimal måte i fremtiden.

Krig er ikke forenlig med morskap

I analysen har jeg gått igjennom noen viktige aspekter ved deltakernes liv under den væpnede konflikten. I delen som omhandler seksualitet, så vi at måten denne ble levd ut på i FARC var forskjellig fra de tradisjonelle måtene som var etablerte på landsbygda. Vi så også at kvinnene i FARC ikke hadde muligheten til å få barn. Kvinnene var nødt til å bruke prevensjonsmidler, og dersom en kvinne ble gravid, ble det vanligvis gjennomført abort. De kvinnene som ble mødre måtte forlate sine barn bare noen uker etter at de ble født. De fleste var enige om at det å bære på både et våpen og en baby ikke var kompatibelt med de revolusjonære idealene. Likevel opplevdes det som positivt for noen kvinner at målet med seksualitet ikke nødvendigvis var å reprodusere seg. Mange av de som derimot ble mødre under konflikten, kjemper nå en kamp for å få barna sine tilbake. At en kvinne må gi bort barnet sitt, kan bli sett på som en traumatisk opplevelse. Det at de får muligheten til å gjennomføre en prosess knyttet til dette, kan være viktig med tanke på deres reintegrering til det sivile liv. Det at enkelte kvinner ble mødre under krigen, tyder på at morskap var et viktig aspekt i noen av disse kvinnenenes liv. Særlig for de som tilfeldigvis ble gravide når de brukte prevensjonsmidler, ble det å gjennomføre en abort mot deres vilje opplevd som et inngrep.

Mange kvinner følte at de var likestilte i geriljaen. De hadde frihet til å velge å ha en seksuell partner, og det kunne føles som befriende at det ikke var noe press for å bli gravid og få barn. Til tross for at kvinnene følte seg likestilte gjaldt ikke bruken av prevensjonsmidler for menn, og det var ofte kvinner som måtte lide ved en eventuell graviditet, da de måtte ta abort eller forlate sine barn. De ble også utsatt for holdningsendringer fra kommandanten eller sine kamerater dersom de ble gravide. Asymmetriske forhold mellom unge jenter og godt voksne menn var også utbredt i FARC. Dette kan tyde på at FARC-geriljaen i noen aspekter gjenspeiler de patriarkalske verdiene som eksisterer i det colombianske landsbygdsamfunnet. Tross alt var de fleste kvinnene enige om at det å ha vært geriljastridende var en positiv opplevelse, som har bidratt til at de har en høy grad av selvtillit og mestringsstro.

Geriljaen var for mange av kvinnene som en sosial skole der de hadde et felleskap og et felles mål som ga mening til deres idealer. Gruppens idealer var større og viktigere enn deres egne. Det å ha et felleskap innebærer å tilpasse seg de kollektivistiske idealene, tradisjoner, normer og verdier. For noen kvinner i geriljaen førte denne likestillingen og tilhørigheten til at de måtte gi opp en del av sin identitet, som for noen var det å kunne bli mødre. Tilhørigheten til FARC som en gruppe har vært et viktig aspekt i deltakernes liv. De har hatt muligheten til å skape seg en ny identitet i geriljaen, forskjellig fra den de hadde før de sluttet seg til FARC. Overgangen til det sivile liv innebærer å tenke gjennom hvem man er, og å gjenoppdage seg selv som kvinne. I reintegreringsleirene fortsetter fellesskapet fra geriljaen, men det å bli mor innebærer også at tanken på deres biologiske familie og på hvor de egentlig kommer fra, blir vekket. De fleste av kvinnene mistet eller kuttet kontakten med sine familier da de var i FARC, og det har ikke vært lett å gjenopprette følelsesmessige bånd med dem.

Fra barn til soldat

Kvinnene som deltok i min studie sluttet seg til FARC som barn. Alle kommer fra rurale områder i Colombia og sier at de frivillig sluttet seg til geriljaen. Imidlertid må dette valget bli tolket innenfor en sosiokulturell kontekst. Jeg startet min analyse med å se på hvordan livet var for kvinnene som deltok i studien, før de sluttet seg til FARC. Til tross for at geriljaen levde etter strenge prinsipper, lot de kvinnene ha en stor grad av kontroll over sine egne liv. For mange av kvinnene ble FARC et fristed, langt fra vold og overgrep, og der deres plikter som kvinne ikke var redusert til ekteskapet eller morskapet. Dette tillot dem å utsette morskapet og heller ta en aktiv rolle i samfunnet, hvilket ga dem en mening med tilværelsen som i stor grad skilte seg fra den de var vant med. Kvinnene viste også at de fra en tidlig alder besitter evnen og viljen til å ta egne beslutninger.

Det å forstå kvinnenes grunner for å slutte seg til FARC, kan bidra til å forebygge rekrutteringen av barn til illegale, væpnede grupper. Samtlige av kvinnene som deltok i min undersøkelse sluttet seg til FARC som barn eller tenåringer. De kommer alle fra rurale strøk og hørte til den fattigste delen av befolkningen i Colombia. I disse områdene er det ofte menn som dominerer familiære og sosiale maktstrukturer, og vold mot kvinner er ikke uvanlig. Det å bli en del av FARC-geriljaen gjorde derfor at mange av kvinnene sluttet å betrakte seg selv som "ofre av konflikten". I FARC fikk de ta en aktiv rolle og hadde muligheten til å endre sin virkelighet.

Fredsavtalen mellom FARC og den colombianske staten tillater oss også å bli kjent med historiene til de som én gang var geriljamedlemmer. Dette kan bidra til å endre de mentale representasjonene som vi har av tidligere FARC-stridende. For noen av kvinnene var hevn en viktig motivasjon, og for andre var det ønsket om likestilling. Det at kvinnene ble satt til å gjøre oppgaver som til vanlig ble utført av menn, ga mange av kvinnene bedre selvtillit og tro på seg selv. Geriljaens fellesskap ga også kvinnene en tilhørighet. Sammen med den økte graden av likestilling, kan man si at dette for noen av kvinnene førte til en identitetsendring, der de måtte gi avkall på den delen av deres identitet som ønsket å bli mor. Fellesskapet ble likevel nesten alltid satt høyest.

Maskulinitet og femininitet er en konstruksjon av egne meninger, og kan ikke forstås utenfor de kulturelle kontekstene. Det å ha deltatt i krig må også sees, ifølge Skjelsbæk (2001), som en betydelig hendelse i utviklingsprosessen fra jente til kvinne. Det kan synes som at krigserfaringen har ført til en økt selvtillit for FARC sine kvinner. Likevel vil de være avhengige av garantier for å lykkes i det sivile liv, og for at deres kunnskap kan brukes i en postkonfliktkontekst.

Kort oppsummert kan vi si at de tidligere FARC-stridende kvinnenes valg om å bli mødre kan tolkes på mange forskjellige måter. For mange har det vært en avgjørende faktor at de omsider har etablert seg på ett bestemt sted, gjerne med en partner de har ønsket å stifte familie med, og at de for første gang har fått muligheten til å bære frem et barn. Det er også grunnlag for å hevde at mange av kvinnene har valgt å få barn som en forpliktelse til fredsavtalen. Bevæpnet med et barn i armene ønsker de å fortsette kampen for fred. Det visuelle bildet av en mor med et barn bidrar også til å endre stigmaet som eksisterer overfor FARC-kvinnene i det colombianske samfunnet. Kvinnenes ønske om å få endret dette har også hatt innvirkning på deres valg om å få barn. Deltakerne i studien knytter dessuten deres valg om å bli mor direkte til fredsavtalen, hvilken de betegner som muliggjørende for morskap.

Hva kan vi lære av konflikten?

Det å forstå bakgrunnen for at deltakerne i studien sluttet seg til FARC i første omgang, gjør at vi kan forhindre at flere personer slutter seg til illegale grupper, eller at historien gjentar seg. Etter deltagelse i kamp, har mange kvinner bestemt seg for å bli mødre og reintegrere seg i det sivile liv. De ønsker å skape et annet type liv for sine barn, hvor de kan oppleve å bo i et fredelig og rettferdig land. Dersom staten og andre ikke gir garantier til FARC-stridende og deres barn, kan historien gjenta seg.

Kvinnenes nye identitet som mødre krever hardt mentalt arbeid, som ofte innebærer å gjenopplive sin egen barndom. I noen tilfeller har disse kvinnene negative forbilder som morsfigurer, og det er derfor viktig at kvinnene i denne nye fasen får økonomisk og psykososial støtte for å oppfylle morsrollen på en god måte. Dette for å unngå at den samme mishandlingen som enkelte av mødrene og fedrene gikk igjennom i barndommen, gjentar seg i de nyskapte familieforholdene. Foreldre- eller morsansvaret bør bli sett som et sosialt ansvar, hvor staten og samfunnet gir garantier og støtte til familiene.

Det gjenstår fortsatt mye arbeid før fredsavtalen er implementert, og med dagens regjering er det knyttet høy usikkerhet til hva som kommer til å skje med reintegreringsleirene fremover. Dette skaper spenning hos tidligere FARC-stridende og særlig blant de som er blitt mødre. Dersom staten igjen svikter dem, kan veien tilbake til våpnene være kort. I de fleste reintegreringsleirene fortsetter de likevel å jobbe for å etablere seg permanent. Vi må ikke glemme at FARC-stridende etter mange år i konflikt har konstruert en egen identitet.

Kvinner er like disponerte for krig som menn, og det er konseptualiseringen av kvinner som mødre som legitimerer den definisjonen av kvinner som sier at de er fredelige fra naturens side. For å unngå at kvinnene går tilbake til væpnet, revolusjonær kamp, må man garantere for kvinners rettigheter innen seksuell og reprodutiv helse, og retten til abort. Morskapet må sees innenfor en sosial kontekst der samfunnet og staten støtter kvinnens valg om å bli mor. De tidligere FARC-stridende kvinnene i min studie har fått barn for å skape seg et nytt liv og en ny virkelighet. De hadde aldri forestilt seg dette øyeblikket – å kunne leve i et fredelig samfunn der de har barn som de oppdrar selv.

Videre forskning

I løpet av arbeidet med denne studien har jeg gjentatte ganger følt at kvinnene som deltok i væpnet geriljakrig i Colombia, er en utømmelig kilde til interessante psykologiske, antropologiske og sosiologiske studier. De har i årevis levd i en situasjon som er totalt forskjellig fra de fleste andre mennesker i verden, og deres historier er alle unike. Det å fortelle disse kvinnenes historier er viktig som et historisk dokument, men også for å unngå at Colombia går tilbake til væpnet konflikt i samme skala som tidligere.

Det kan eksempelvis være nyttig å sammenligne situasjonen og fredsavtalen i Colombia med andre fredsavtaler og postkonfliktsituasjoner, særlig med tanke på hvorfor enkelte fredsprosjekter har mislyktes. Dersom man holder seg til den colombianske

konteksten, kan min studie også fungere som sammenligningsgrunnlag dersom man vil forske på kvinners rolle i demobiliseringen av geriljagruppen M-19 rundt 1990.

En mulig tilnærming til videre studier kan også være å følge tidligere FARC-stridende kvinner over en lengre periode, og se på samhandlingen de har med sine barn. I et slikt tilfelle vil min studie kunne bidra med relevant empirisk kunnskap. Uansett vil alle fremtidige studier av kvinner i FARC bidra til å gi disse kvinnene et ansikt, og til å rehumanisere dem etter mange tiår med dehumanisering.

Referanser

- Bar-Siman-Tov, Y. (2004). *From conflict resolution to reconciliation*. New York: Oxford University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), (s.77-101). Tilgjengelig på:
<http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa> (Lastet ned 6. okt. 2018)
- Braun, V., & Clarke, V. (2014). What can “thematic analysis” offer health and wellbeing researchers?. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 9.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2005). Confronting the ethics of qualitative research. *Journal of constructivist psychology*, 18(2), (s.157-181). Tilgjengelig på:
<http://dx.doi.org/10.1080/10720530590914789> (Lastet ned 6. okt. 2018)
- Bruner, J. (1998). *Actos de significado: más allá de la revolución cognitiva*. Madrid: Alianza
- Burr, V. (2015). *Social constructionism*. Routledge.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (2011). Evolutionary psychology and feminism. *Sex Roles*, 64(9-10), 768.
- Carmona, J. (2014). *Las niñas de la guerra en Colombia*. Madrid: Centro Editorial Universidad Católica de Manizales.
- CERAC :: Violencia política letal se disparó en enero de 2018. (2019). Tilgjengelig på
<https://www.cerac.org.co/es/1%C3%ADneas-de-investigaci3n/analisis-conflicto/violencia-pol%C3%ADtica-letal-se-dispar3-en-enero-de-2018.html>
[Lastet ned 08 Nov. 2019].
- CNMH (2013) ¡Basta ya! Colombia: Memorias de guerra y dignidad. Centro Nacional de Memoria Histórica. Tilgjengelig på:
<http://www.centrodememoriahistorica.gov.co/micrositios/informeGeneral/estadisticas>
[Lastet ned 15 Nov. 2017].
- Dickson-Swift, V., James, E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2007). Doing sensitive research: what challenges do qualitative researchers face?. *Qualitative research*, 7(3), 327-353.
- Ely, M., Vinz, R., Downing, M., & Anzul, M. (1997). *On writing qualitative research: Living by words*. London: Routledge/Falmer.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity and the life cycle*. WW Norton & Company.

- FN (2019) Press release Report of the Secretary-General to the Security Council on the UN Verification Mission in Colombia. (2019). Tilgjengelig på:
<https://colombia.unmissions.org/en/press-release-report-secretary-general-security-council-un-verification-mission-colombia?fbclid=IwAR1w8JAnSZttSH9lQ6HXiCbzm8FxDmZeZb-RddxauK4mHVyjItmaTMLXeVY> [Lastet ned: 08. oktober 2019]
- Gpaz (2018). El Grupo de Trabajo Género en la Paz - Gpaz. Observaciones sobre la incorporación del enfoque de género en el Acuerdo de Paz.
- Herrera, N. & Porch, D. (2008). Like going to a fiesta - the role of female fighters in Colombia's FARC-EP. *Small Wars & Insurgencies*, 19(4), s. 609-634.
- Jiménez Sánchez, C. (2014). Las mujeres y la guerrilla: ¿ un espacio para las políticas de género?. *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*, 16 (32), 383-397.
- Jørgensen, C. R. (2009). Hvad er identitet? Identitet – Psykologiske og kulturpsykologiske perspektiver. København: Hans Reitzel.
- Lacan, J., & El Seminario IV, L. (1994). Las relaciones de objeto. *Las formaciones del inconsciente* "El Reverso del Psicoanálisis" "Aún" "Le Sinthome" "RSI.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (2010). Cultures and selves: A cycle of mutual constitution. *Perspectives on psychological science*, 5(4), 420-430.
- McLean, K. C., & Pasupathi, M. (Eds.). (2009). *Narrative development in adolescence: Creating the storied self*. Springer Science & Business Media.
- Marecek, J. (2001). After the facts: Psychology and the study of gender. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 42(4), 254.
- Molano, A. (2000). The Evolution Of The Farc: A Guerrilla Group's Long History. *NACLA Report on the Americas*, 34(2), (s. 23-31). Tilgjengelig på:
<https://nacla.org/article/evolution-farc-guerrilla-groups-long-history> [Lastet ned: 12. november 2017]
- Norad (2018). *A Trusted Facilitator: An Evaluation of Norwegian Engagement in the Peace Process between the Colombian Government and the FARC, 2010–2016*. Oslo.
- Palomar Vereá, C. (2005). Maternidad: historia y cultura. *La ventana. Revista de estudios de género*, 3(22), 35-67.
- Pichon-Rivière, E. & Pampliega de Quiroga, A. (2009). *Psicología de la vida cotidiana* (16. utg). Buenos Aires: Ediciones Nueva Vision.
- Ramírez Parra, P. (2011). Madres combatientes o la afirmación de la figura de la "buena madre". *Polis. Revista Latinoamericana*, (28).

- Revista la 13 (2019) Revista La 13. [online] Tilgjengelig på:
<http://revistala13.com/publicacion-n14/la-13.html> (Lastet ned 10. jan. 2019).
- RNI (2018) Red Nacional de las Víctimas [online] Tilgjengelig på:
<https://www.unidadvictimas.gov.co/es/direccion-de-registro-y-gestion-de-la-informacion/red-nacional-de-informacion-rni/37825> (Lastet ned 10. sept. 2019).
- RUV (2019) Registro Único de Víctimas [online] Tilgjengelig på:
<https://www.unidadvictimas.gov.co/es/registro-unico-de-victimas-ruv/37394> (Lastet ned 10. sept. 2019).
- Rose, N. (1998). *Inventing our selves: Psychology, power, and personhood*. Cambridge University Press.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American journal of orthopsychiatry*, 57(3), 316-331.
- Shweder, R. (1990). Cultural Psychology: What is it? I J. Stigler, R. Shweder, & G. Herdt (Red.), *Cultural psychology: The Chicago symposia on culture and human development* (s. 1-43). New York: Cambridge University Press.
- Skjelsbæk, I. (2001). Is Femininity Inherently Peaceful? I I. Skjelsbæk & D. Smith (Red.), *Gender, Peace and Conflict* (s. 47-67). London: Sage Publications.
- Skolnick, N. and Warshaw, S. (2013). *Relational Perspectives in Psychoanalysis*. New York: Routledge, s.25.
- Smith, J. (2015). *Qualitative psychology: A practical guide to research method*. (3. utg. s. 25-49 og s. 222-247). London: Sage.
- Springer, N. (2012). *Como corderos entre lobos. Del uso y reclutamiento de niñas, niños y adolescentes en el marco del conflicto armado y la criminalidad en Colombia*. Tilgjengelig på:
http://www.centrodehistoria.gov.co/descargas/informe_comoCorderosEntreLobos.pdf.
- Stern, D. N. (1998). *The motherhood constellation: A unified view of parent-infant psychotherapy*. Karnac books.
- Vázquez, N. (1997). Motherhood and sexuality times of war: The case of women militants of the FMLN in El Salvador. *Reproductive Health Matters*, 5(9), 139-146.
- Watts, S. (2014). User skills for qualitative analysis: Perspective, interpretation and the delivery of impact. *Qualitative Research in Psychology*, 11(1), (s.1-14). Tilgjengelig på:
<http://dx.doi.org/10.1080/14780887.2013.776156> (Lastet ned 8. okt. 2018)
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3rd ed.). Maidenhead, England: McGraw Hill Open University Press.

Wills, M. E. (2015). Los tres nudos de la guerra colombiana. *Contribución al entendimiento del conflicto armado en Colombia*. 41 s.

Zraly, M., Rubin, S. E., & Mukamana, D. (2013). Motherhood and resilience among Rwandan genocide-rape survivors. *Ethos*, *41*(4), 411-439.

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til tidligere FARC-stridende

Samtykkeskjemaet ble også oversatt til spansk

Vil du delta i forskningsprosjektet

Fra soldat til mor – et studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-soldater i Colombia. Refleksjoner om overgangen fra det å være soldat til å bli mor.

Til tidligere FARC-soldater

Formål

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke morskap og refleksjoner rundt dette blant kvinner som var soldater i FARC-geriljaen i Colombia, sett i lys av en "baby boom" etter at fredsavtalen mellom den colombianske regjeringen og FARC-geriljaen ble signert i 2016. Med studien ønsker jeg å undersøke om økningen i antall fødsler kan forstås som et resultat av fredsavtalen, og drøfte mulige psykologiske sammenhenger når det gjelder dette.

Overgangen fra å være en kvinnelig soldat i FARC-geriljaen til å bli reintegrert i samfunnet kan innebærer en stor atferds- og rolleendring. Min hypotese er at "babyboomen" blant disse kvinnene kan ha sammenheng med at de omsider opplever å ha evnen til å ta sine egne valg og å være seg selv. Samtidig kan det være et slags svar på forpliktelsen de føler for fredsprosessen i Colombia.

Problemstilling

I min masteroppgave i psykologi ved Universitet i Oslo vil jeg undersøke om det finnes en sammenheng mellom fredsavtalen og økningen i antall graviditeter blant tidligere kvinnelige FARC-soldater, og hvis det er tilfellet, hvordan kan denne sammenheng forstås i et kultur- og utviklingspsykologisk perspektiv? Hvordan kan morskap forstås i denne konteksten, både fra kvinnenes og fra samfunnets perspektiv?

Etter ferdigstilling av masteroppgaven ønsker jeg å skrive en publisert forskningsartikkel både på engelsk og spansk. Min veileder vil være med på dette som medforfatter.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Norge

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er en av de kvinnene som var i FARC og som ble gravid etter at fredsavtalen ble signert. Da min studie ønsker å se på sammenheng mellom fredsavtalen og økningen i antall graviditeter blant tidligere kvinnelige FARC-soldater er du en relevant deltaker i studien og jeg ønsker å høre din historie og refleksjoner rundt overgangen fra det å være soldat til å bli mor.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta vil det innebære å svare på noen spørsmål som jeg kommer til å stille. Disse spørsmålene vil bli stilt i intervjuform, men du vil ha anledning til å snakke fritt om det du måtte ønske innenfor temaene det spørres om. Intervjuet kommer til å vare mellom 45 og 60 minutter, og jeg vil bruke en lydbåndopptaker for å kunne transkribere opptakene i ettertid.

Intervjuene inneholder spørsmål om:

- Sosiodemografiske variabler som: Alder, kjønn, hvor kommer hun fra, hvor bor hun, sivilstatus, antall barn, alder på sine barn, hva driver hun med.
- Andre variabler:
  - Hvordan var det for deg å være i FARC?
  - Hvordan var ditt forhold til seksualitet da du var i FARC?
  - Hvordan var ditt forhold til familien din da du var i FARC?
  - Hvordan var livet ditt før du ble med i FARC?
  - Hvordan har livet ditt endret seg etter fredsavtalen ble signert?
  - Hva tenker du om situasjonen din som kvinne før og nå?
  - Hva tenker du om å være mor i de omstendighetene du lever i?
  - Hvordan er ditt forhold til familie og venner nå etter livet i FARC?
  - Hvordan har livet ditt endret seg etter fredsavtalen ble signert?
  - Hvorfor det var forbudt å bli mor i FARC?
  - Hvordan de forhindret at kvinner ble gravide?
  - Hvorfor de tror at det ble en økning i antall fødsler etter at fredsavtalen ble signert?

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Jeg har en professor ved UIO som skal veilede min masteroppgave og hun vil få tilgang til intervjuene som blir identifisert kun med en kode.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen liste. Informasjonen skal lagres på to forskjellige passordbeskyttede minnepinner, der jeg har navnelisten med koder på den ene og anonymisert datamateriale på den andre. Disse vil oppbevares separert. Slik kan jeg garantere for deltakernes sikkerhet.

I en eventuell publikasjon vil du ikke kunne gjenkjennes, og det vil ikke bli publisert gjenkjennbare opplysninger om deg.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen desember 2019. Datamaterialet skal

anonymiseres. Opplysninger vil lagres på min PC med et passord, samt på separate minnepinner med passordbeskyttelse, og det er bare jeg som vil ha tilgang.

Dine rettigheter

Så lenge prosjektet pågår har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitet i Oslo ved Sofia Colorado Valencia, tlf: +47 98485791, e-post: sofi.color@hotmail.com, eller Nora Sveaass, tlf: +4795809001, e-post: nora.sveaass@psykologi.uio.no.
- Universitetet i Oslo: Om du har spørsmål om personvern, kan du ta kontakt med personvernombudet for administrative behandlinger på personvernombud@uio.no eller behandlingsansvarlig ved UiO på behandlingsansvarlig@uio.no.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Student
Sofia Colorado Valencia

Vedlegg 2: Informasjonsskriv til nøkkelpersoner og organisasjonsrepresentanter

Skjemaet ble også oversatt til spansk

Vil du delta i forskningsprosjektet

Fra soldat til mor – et studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-soldater i Colombia. Refleksjoner og egenopplevelser om overgangen fra det å være soldat til å bli mor.

Til nøkkelpersoner og organisasjonsrepresentanter**Formål**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke morskap og refleksjoner rundt dette blant kvinner som var soldater i FARC-geriljaen i Colombia, sett i lys av en "baby boom" etter at fredsavtalen mellom den colombianske regjeringen og FARC-geriljaen ble signert i 2016. Med studien ønsker jeg å undersøke om økningen i antall fødsler kan forstås som et resultat av fredsavtalen, og drøfte mulige psykologiske sammenhenger når det gjelder dette.

Overgangen fra å være en kvinnelig soldat i FARC-geriljaen til å bli reintegrert i samfunnet kan innebærer en stor atferds- og rolleendring. Min hypotese er at "babyboomen" blant disse kvinnene kan ha sammenheng med at de omsider opplever å ha evnen til å ta sine egne valg og å være seg selv. Samtidig kan det være et slags svar på forpliktelsen de føler for fredsprosessen i Colombia.

Problemstilling

I min masteroppgave i psykologi ved Universitet i Oslo vil jeg undersøke om det finnes en sammenheng mellom fredsavtalen og økningen i antall graviditeter blant tidligere kvinnelige FARC-soldater, og hvis det er tilfellet, hvordan kan denne sammenheng forstås i et kultur- og utviklingspsykologisk perspektiv? Hvordan kan morskap forstås i denne konteksten, både fra kvinnenens og fra samfunnets perspektiv?

Etter ferdigstilling av masteroppgaven ønsker jeg å skrive en publisert forskningsartikkel både på engelsk og spansk. Min veileder vil være med på dette som medforfatter.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Norge

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Med inngående kunnskap om kvinners situasjon i FARC og overgangen til det sivile livet kan du bidra til å øke forståelsen av konteksten rundt dette. Da mitt studie ønsker å se på sammenheng mellom fredsavtalen og økningen i antall graviditeter blant

tidligere kvinnelige FARC-soldater er du en relevant deltaker i studien og jeg ønsker å høre din historie og refleksjoner rundt situasjonen til disse kvinnene, før og nå.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta vil det innebære å svare på noen spørsmål som jeg kommer til å stille. Disse spørsmålene vil bli stilt i intervjuform, men du vil ha anledning til å snakke fritt om det du måtte ønske innenfor temaene det spørres om. Intervjuet kommer til å vare mellom 45 og 60 minutter, og jeg vil bruke en lydbåndopptaker for å kunne transkribere opptakene i ettertid.

Intervjuene inneholder spørsmål om:

Hvordan ditt inntrykk er av å være kvinne i FARC, hvordan du tror at det var for kvinnelige soldater å være i FARC, hvordan du tror at deres forhold til seksualitet var når de var i FARC, hvordan du tror at deres liv var før de ble med i FARC, hvordan deres liv har endret seg etter at fredsavtalen ble signert, hvordan man forhindret at kvinner ble gravide, hvorfor det var viktig med en fredsavtale, hvorfor du tror at det ble en økning i antall fødsler etter at fredsavtalen ble signert, og hvordan situasjonen nå er for FARC og for disse mødrene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet.

Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Jeg har en professor ved UIO som skal veilede min masteroppgave og hun vil få tilgang til intervjuene som blir identifisert kun med kode.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen liste. Informasjonen skal lagres på to forskjellige passordbeskyttede minnepinner, der jeg har navnelisten med koder på den ene og anonymisert datamateriale på den andre. Disse vil oppbevares separat. Slik kan jeg garantere for deltakernes sikkerhet.

I en eventuell publisasjon vil du ikke kunne gjenkjennes, og det vil ikke bli publisert gjenkjennbare opplysninger om deg.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen desember 2019. Datamaterialet skal anonymiseres. Opplysninger vil lagres på min PC med et passord, samt på separate minnepinner med passordbeskyttelse, og det er bare jeg som vil ha tilgang.

Dine rettigheter

Så lenge prosjektet pågår har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg

- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitet i Oslo ved Sofia Colorado Valencia, tlf: +47 98485791, e-post: sofi.color@hotmail.com, eller Nora Sveaass, tlf: +4795809001, e-post: nora.sveaass@psykologi.uio.no.
- Universitetet i Oslo: Om du har spørsmål om personvern, kan du ta kontakt med personvernombudet for administrative behandlinger på personvernombud@uio.no eller behandlingsansvarlig ved UiO på behandlingsansvarlig@uio.no.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Student
Sofia Colorado Valencia

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring til tidligere FARC-stridende**Samtykkeerklæring*****Til tidligere FARC- Soldater:***

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Fra soldat til mor – et studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-soldater i Colombia og deres refleksjoner og egenopplevelser om overgangen fra det å være soldat til å bli mor, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til publisering av vitenskapelig artikkel.
- at enkelte av opplysningene jeg gir kan publiseres i en anonymisert versjon. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne meg og andre vil ikke kunne ha mulighet til å oppsøke meg basert på opplysningene i studien.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Samtykkeerklæring til nøkkelpersoner og organisasjonsrepresentanter**Samtykkeerklæring*****Til nøkkelpersoner og organisasjonsrepresentanter***

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Fra soldat til mor – et studie av morskap blant tidligere kvinnelige FARC-soldater i Colombia og deres refleksjoner og egenopplevelser om overgangen fra det å være soldat til å bli mor, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til publisering av vitenskapelig artikkel.
- at enkelte av opplysningene jeg gir kan publiseres i en anonymisert versjon. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne meg og andre vil ikke kunne ha mulighet til å oppsøke meg basert på opplysningene i studien.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

Universitetet i Oslo

Att: Nora Sveaass (prosjektansvarlig) (nora.sveaass@psykologi.uio.no)

Kopi: Sofia Colorado Valencia (student) (sofiaco@student.sv.uio.no)

Vår dato: 31.07.2018

Vår ref: 61269/LTLR

Deres dato:

Deres ref:

VURDERING AV BEHANDLING AV SÆRSKILTE KATEGORIER PERSONOPPLYSNINGER I PROSJEKTET «FRA SOLDAT TIL MOR – ET STUDIE AV MORSKAP OG "SELVET" BLANT KVINNER SOM VAR SOLDATER I FARC-GERILJAEN I COLOMBIA»

Norsk senter for forskningsdata AS (NSD) viser til meldeskjema innsendt 23.06.2018. Meldingen gjelder behandling av personopplysninger til forskningsformål.

Etter avtale med den behandlingsansvarlig, Universitetet i Oslo har NSD foretatt en vurdering av om den planlagte behandlingen er i samsvar med personvernlovgivningen.

Resultat av NSDs vurdering

NSD vurderer at det vil bli behandlet særskilte kategorier personopplysninger om helse, rase og seksuelle forhold frem til 31.12.2019.

NSDs vurdering er at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, og at lovlig grunnlag for behandlingen er utvalgets samtykke.

Vår vurdering forutsetter at prosjektansvarlig behandler personopplysninger i tråd med:

- opplysninger gitt i meldeskjema og øvrig dokumentasjon
- dialog med NSD, og vår vurdering (se under)
- Universitetet i Oslo sine retningslinjer for datasikkerhet, herunder regler om hvilke tekniske hjelpemidler det er tillatt å bruke

Nærmere begrunnelse for NSDs vurdering:

1. Beskrivelse av den planlagte behandlingen av personopplysninger

Formålet med prosjektet er å undersøke morskap og "selvet" blant kvinner som var soldater i FARC-geriljaen i Colombia, sett i lys av en "baby boom" etter at fredsavtalen mellom den colombianske regjeringen og FARC-geriljaen ble signert i 2016. Med prosjektet ønskes å undersøke om økningen i antall fødsler er et resultat av fredsavtalen, og gi en forklaring på de psykologiske mekanismene bak dette.

61269 LT/LR

2

Utvalget består av 6-10 tidligere kvinnelige FARC-soldater og 2-3 kvinnelige FARC-kommandanter.

Prosjektleder rekrutterer selv utvalget ved hjelp av kontakter hun har fått i ideelle organisasjoner som jobber med disse kvinnene.

Opplysningene samles inn gjennom intervju som tas opp på lydbånd og fra en spørreskjemaundersøkelse. Det vil bli samlet inn og behandlet opplysninger om bl.a. alder, bosted, hvilken geriljagruppe de deltok i, etnisk bakgrunn, hvordan det var å være kvinne i FARC, hvordan rollene var fordelt i FARC, hvor de kvinnelige soldatene kommer fra, hvordan de ble rekruttert og om noen hadde ønske om å bli kvinnelig soldat, hvilke regler de hadde med tanke på seksualitet og parforhold i FARC, hvorfor det var forbudt å bli mor i FARC, hvordan de forhindret at kvinner ble gravide, hvorfor det var viktig med en fredsavtale, hvorfor de tror at det ble en økning i antall fødsler etter at fredsavtalen ble signert, og hvordan situasjonen er nå for FARC og for disse mødrene.

All behandling av personopplysninger i prosjektet er basert på utvalgets informerte samtykke.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc som er passordbeskyttet. Samtlige intervjuer blir transkribert kort tid etter intervjuing og disse filene lagres utelukkende med et nummer eller kode.

Forskningsdata og koblingsnøkkel med identifiserende personopplysninger vil lagres hver for seg. Koblingsnøkkelen vil lagres på minnepenn med passordbeskyttelse. Det er kun studenten som har tilgang til denne.

2. Personvernprinsipper

NSDs vurdering er at behandlingen følger personvernprinsippene, ved at personopplysninger;

- skal behandles på en lovlig, rettferdig og åpen måte med hensyn til den registrerte (se punkt 3 og 4)
- skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte formål og der personopplysningene ikke viderebehandles på en måte som er uforenelig med formålet (se punkt 1 og 3)
- vil være adekvate, relevante og begrenset til det som er nødvendig for formålet de behandles for (se punkt 6)
- skal lagres slik at det ikke er mulig å identifisere de registrerte lengre enn det som er nødvendig for formålet (se punkt 5 og 6)

3. Lovlig grunnlag for å behandle særskilte kategorier av personopplysninger

Det fremgår av meldeskjema vi har fått tilsendt at det vil bli innhentet samtykke fra de registrerte. NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger er lovlig fordi:

- det skal innhentes uttrykkelig samtykke fra de registrerte og
- forsker har oppfylt den særskilte rådføringsplikten

Personvernforordningen art. 7 stiller krav om at et samtykke skal være dokumenterbart.

Samtykke dokumenteres skriftlig med signatur fra den enkelte. Samtykke gis i form av en uttrykkelig viljeserklæring. NSD vurderer at måten samtykket innhentes og dokumenteres på tilfredsstillende kravene etter personvernforordningen art. 7.

61269 LT/LR

3

4. De registrertes rettigheter

NSD finner at informasjonsskrivet datert 27.07.2018 vil gi de registrerte god informasjon om hva behandlingen innebærer og om hvilke rettigheter de har, og at skrevet oppfyller kravet til et informert samtykke, jf. personvernforordningen art. 4 nr. 11.

De registrerte kan utøve sine rettigheter, herunder trekke tilbake samtykket, ved å ta kontakt med prosjektansvarlig student Sofia Colorado Valencia og/eller veileder Nora Sveaass.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har Universitetet i Oslo plikt til å svare innen en måned. Vi forutsetter at prosjektansvarlig informerer institusjonen så fort som mulig og at Universitetet i Oslo har rutiner for hvordan henvendelser fra registrerte skal følges opp.

5. Informasjonssikkerhet

I følge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger registreres på privat pc som er passordbeskyttet. Vi viser til telefonsamtale med veileder Nora Sveaass 25.07.2018 hvor vi legger til grunn at bruk av privat pc er i tråd med UiOs retningslinjer for informasjonssikkerhet.

Samtlige intervjuer blir transkribert kort tid etter intervjuing og disse filene lagres utelukkende med et nummer eller kode. Forskningsdata og koblingsnøkkel med identifiserende personopplysninger vil lagres hver for seg. Koblingsnøkkelen vil lagres på minnepenn med passordbeskyttelse. Det er kun studenten som har tilgang til denne.

NSD forutsetter for øvrig at personopplysningene behandles i tråd med personvernforordningens krav og institusjonens retningslinjer for informasjonssikkerhet.

6. Varighet

Ifølge meldeskjema skal personopplysninger behandles frem til 31.12.2019. Opplysninger som kan knyttes til en enkeltperson skal da slettes/anonymiseres.

Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan bli identifisert. Det gjøres ved å slette navn, koblingsnøkkel, bosted, og hvilken geriljagruppe de deltok i.

Universitetet i Oslo må kunne dokumentere at datamaterialet er anonymisert.

Meld fra om endringer

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD via Min side. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres.

Informasjon om behandlingen publiseres på Min side, Meldingsarkivet og nettsider

Alle relevante saksopplysninger og dokumenter er tilgjengelig:

- via Min side for forskere, veiledere og studenter
- via Meldingsarkivet for ansatte med internkontrolloppgaver ved (Institusjon).

61269 LT/LR

4

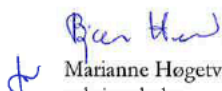
NSD tar kontakt om status for behandling av personopplysninger

Etter avtale med Universitetet i Oslo vil NSD følge opp behandlingen av personopplysninger underveis og ved planlagt avslutning.

Vi sender da en skriftlig henvendelse til prosjektansvarlig og ber om skriftlig svar på status for behandling av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt ved spørsmål. Vi ønsker lykke til med behandlingen av personopplysninger.

Med vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren
seksjonsleder

Lis Tenold
spesialrådgiver

Lovhenvisninger

NSD vurdering er at den planlagte behandlingen av personopplysninger:

- er regulert av personopplysingsloven, jf. § 2.
- oppfyller prinsippene i personvernforordningen om:
  - lovlighet, rettferdighet og åpenhet jf. art. 5.1 a)
  - formålsbegrensning jf. art. 5.1 b)
  - dataminimering jf. art. 5.1 c)
  - lagringsbegrensning jf. art. 5.1 e).
- kan finne sted med hjemmel i personvernforordningen art. 6.1 a), art. 9.2 a)
- gjennomføres på en måte som ivaretar de registrertes rettigheter personvernforordningen art. 11-22

NSD legger til grunn at institusjonen også sørger for at behandlingen gjennomføres i samsvar med personvernforordningen:

- art. 5.1 d) og art. 5.1. f) og art. 32 om sikkerhet
- art. 26-29 ved felles behandlingsansvar med andre institusjoner eller bruk av databehandler
- kapittel 5 ved overføring av personopplysninger til tredjeland/internasjonale organisasjoner